

De Couchezmolen in Zarren (Kortemark) Beheersplan onroerend erfgoed

Colofon

Oprachtgever	Gemeente Kortemark
Project	Beheersplan Couchezmolens in Zarren. (opgemaakt overeenkomstig het Onroerend Erfgoeddecreet (van 12 juli 2013, gewijzigd bij decreet van 4 April 2014), hoofdstuk 8 en het Onroerend Erfgoedbesluit (van 16 mei 2014), hoofdstuk 8).
Titel	De Couchezmolens in Zarren (Kortemark). Beheersplan onroerend erfgoed.
Auteurs	Frank Becuwe & Rudy Vereecke Multiprofessionele architectenvereniging MONUMENT IN ONTWIKKELING bvba Onze Lieve Vrouwstraat 5, 8620 Nieuwpoort www.monument-in-ontwikkeling.be
Datum	Versie 21.12.2016
Referentievermelding	F. Becuwe & R. Vereecke 2016 - <i>De Couchezmolens in Zarren (Kortemark). Beheersplan onroerend erfgoed</i> , Nieuwpoort, Monument in Ontwikkeling bvba (onuitgegeven studie in opdracht van de Gemeente Kortemark).

© M in O | Monument in Ontwikkeling bvba.

Alle rechten op deze studie zijn de auteur voorbehouden.

Niets mag eruit worden verveelvuldigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensverband, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur.

Behalve als instrument om het voor het onroerend erfgoed in kwestie uitgezette beheer te realiseren mag deze studie enkel gebruikt worden na overleg met de auteur, na zijn voorafgaande, schriftelijke toelating, en met volledige referentievermelding.

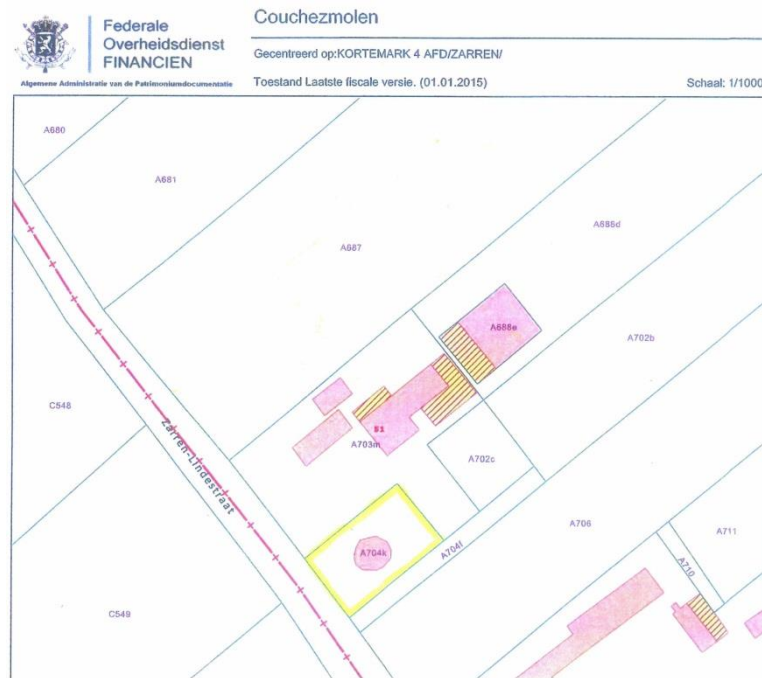
Inhoud

1.	Identificatie van het beschermd monument.....	4
2.	Historische nota.....	6
2.1.	Korte historiek	6
2.2.	De olie- en korenmolen.....	14
2.3.	Geciteerde en aanbevolen literatuur	17
3.	Algemene beschrijving en inventarisatie van de erfgoedelementen.....	19
3.1.	Algemene beschrijving	19
3.2.	Inventarisatie van de molinologische erfgoedelementen.....	19
3.2.1.	Oplijsting erfgoedelementen exterieur	19
3.2.2.	Oplijsting erfgoedelementen interieur.....	22
3.3.	Planmatige weergave	33
3.4.	Fotografische weergave	39
3.4.1.	Exterieur	39
3.4.2.	Interieur.....	41
4.	Situering en beschrijving van de erfgoedwaarden en juridische toestand van de molen	50
4.1.	Waardenstelling: De Couchezmolen als molenerfgoed	50
4.2.	Juridische toestand.....	52
5.	Onderbouwde visie op het toekomstig beheer	53
5.1.	Hoofddoelstellingen	53

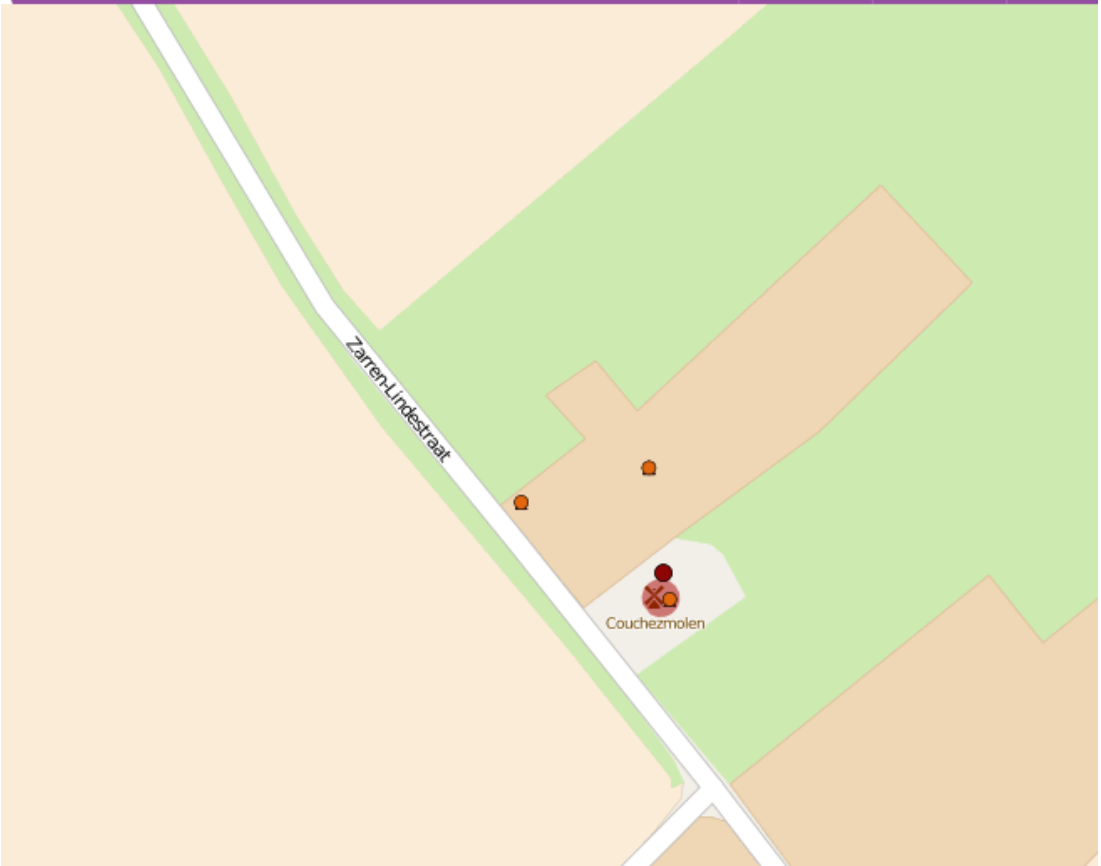
Hoofddoelstelling 1 De instandhouding van de Couchezmolen.....	53
Hoofddoelstelling 2 De maalvaardigheid van de Couchezmolen.....	54
5.2. Nevendoelstellingen.....	55
Nevendoelstelling 1 De publieke ontsluiting van de Couchezmolen als molenerfgoed	55
Nevendoelstelling 2 De overdracht van de empirische kennis van het molenaarsvak.....	55
6. Opsomming en verantwoording van de beheersmaatregelen om de beoogde beheersdoelstellingen te bereiken.....	56
6.1. Onderhouds- en beheerswerkzaamheden.....	56
6.2. Restauratiewerkzaamheden	56
6.3. Windvang.....	57
7. Voorstel van opvolging en evaluatie	58
7.1. Onderhouds- en beheerswerkzaamheden.....	58
7.2. Restauratiewerkzaamheden	59

1. Identificatie van het beschermd monument

Adres	Lindestraat z.nr. 8610 Kortemark
Eigenaar	Gemeente Kortemark
Erfgoedwaardering	Beschermd Monument (Besluit v.d. Secretaris-Generaal dd. 14.04.1944) omwille van zijn artistieke, oudheidkundige, historische en esthetische waarde. (URI: https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/91467)
Ruimtelijke bestemming	Landbouwgebied
Kadaster	KORTEMARK 4 AFD/ZARREN/sectie A/0704/00K000

Kadastraal plan. Uittreksel.

Zarren-Lindestraat, Kortemark	Administratieve gegevens	Erfgoed
	<p><i>Administratief Perceel</i></p> <p>Postadres(sen): Gemeente: Kortemark Kadastrale afdeling: KORTEMARK 4 AFD/ZARREN/ Kadastrale sectie: A Perceel: 0704/00K000 Capakey: 32027A0704/00K000</p>	<p>De archeologieregelgeving is van kracht. Zorg dat je het correcte traject bij vergunningsaanvragen volgt.</p> <p><i>Beschermd monumenten</i> Couchezmolen</p>

2. Historische nota

2.1. Korte historiek

Met de bouw van de huidige Couchezmolen werd gestart in 1869. In 1870 was deze – zoals een steen boven de toegangsdeur aangeeft¹ – voltooid. Bouwheer was Barbara Vandamme, weduwe van Jan Couchez, die na diens dood samen met haar kinderen besloot tot de bouw van een stenen koren- en oliemolen bij een reeds bestaande woning in de Vlastraat (nu Zarren-Lindestraat) in Zarren.

Steen met bouwjaar '1870' boven de toegangsdeur.
Erboven 'Aug. Couchez'(zoon van Jan en Barbara Couchez-Vandamme)

Deze stellingmolen met een 21,5 meter hoge romp moest het kleine dakmolentje vervangen dat Jan Couchez in 1845 op zijn pachthoeve in de Nieuwstraat (nu ook Zarren-Lindestraat²) bovenop zijn tot olieslagerij

¹ Devyt 1966: 121; Devliegheer 1984: 121.

² Richting Terrest.

verbouwde olierosmolen had gebouwd. De olierosmolen zelf had hij er in 1837 gebouwd om als vrij belangrijke producent van kool- en andere oliehoudende zaden zelf olie te slaan.

De Couchezmolen omstreeks 1900.

De nieuwe molen werd een bakstenen stellingmolen met een benedenverdieping voor de olieslagerij en zeven zolders. Louis Tuytten, gehuwd met de dochter Sophia Couchez en zelf zoon van de molenaar op de Plaatsemolen in de Esenstraat, werd er de eerste molenaar. Als knecht kwam Ivo Declerck uit Kortemark helpen, die in 1875 ook met een dochter Couchez huwde. Samen bemaalden beide schoonbroers verder de molen. Na de dood

van Louis Tuytten in 1882 werd Charles Couchez³ hoofdmolenaar en kwam hij in het molenhuis wonen.

Na de dood van Barbara Vandamme werd de molen met zowel "*het staande als het draaiende werk*" door erfenis eigendom van Ivo Declerck. In 1893 verkocht zijn weduwe Declerck-Couchez de molen aan haar schoonzoon en molenbouwer-op-rust Charles Decadt uit Staden.

Omwille van de concurrentie van de stoommaalderijen werd in 1894 bij de molen een gebouw met een twintig meter hoge schoorsteen opgericht voor de plaatsing van een stoommachine. Voortaan kon ook bij windstilte graan gemaken of olie geslagen worden.

Bij het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog kwam de molen ongeschonden de woelige oktoberdagen van 1914 door. Na het overlijden van molenaar Charles Couchez aan tyfus, namen zijn zonen Oscar en Ernest de bedrijfsvoering over de olie- en korenmolen over. Het verder malen gebeurde verder evenwel met verplichte hulp en onder toezicht van Duitse militairen-molenaars.

Gebruik makend van de stoominstallatie van de olieslagerij bij de molen, plaatsten de Duitsers er een elektriciteitscentrale met accumulatorenbatterij. Die voorzag de dorpskom van Zarren, waar zeer veel militairen bij de burgers waren ingekwartierd, van elektriciteit. Vanaf 1916 werd het vuur onder de stoomketel onderhouden door Russische krijgsgevangenen die in een barak bij de molen waren ondergebracht.

Op het einde van de oorlog doorstond de molen in oktober 1918 het bevrijdingsoffensief zonder noemenswaardige schade, wat voor de regio zeer uitzonderlijk was. In de eerste naoorlogse jaren waren de gebroeders Couchez dan ook de enige actieve molenaars in Zarren. De nieuwe Wullepitmolen kwam immers pas in bedrijf in 1923.

³ Charles Couchez was de broer van Rosalie Couchez, die gehuwd was met Pieter August Couchez, zoon van Jan en Barbara Couchez-Vandamme.

Omdat de molen, die in een tamelijk poreuze gele zogenaamde Nieuwpoortse baksteen was opgetrokken, vertoonde vooral de westkant problemen van vochtinfiltratie. Om daaraan enigszins te verhelpen werd de romp op het einde van de jaren 1920 boven de gaanderij aan de westkant gekaleid. Uiteindelijk werd ook het gedeelte onder de gaanderij als dusdanig behandeld. In 1932 werd de molen voor het eerst volledig witgekalkt⁴.

De molen kort na de eerste wereldoorlog : nog niet gekaleide molenromp.

Na het overlijden in 1927 van Romanie Couchez, de weduwe van Charles Decadt, kwam de molen door erfenis aan haar oudste zoon Arthur Decadt. De broers Oscar en Ernest Couchez bleven als pachters-molenaars de molen verder uitbaten tot aan het overlijden van Ernest in 1948. Met het afkraken

⁴ Info <https://inventaris.onroerendergoed.be/dibe/relict/60891> (geraadpleegd dd. 18.05.2016).

van de binnenroede in 1944 wenkte de windmolen sindsdien echter enkel nog met twee wieken⁵.

In 1949 werd de molen definitief buiten bedrijf gesteld. Oscar overleed in 1973⁶.

Intussen was de molen tijdens de Duitse bezetting op 14 april 1944 bij besluit van de secretaris-generaal van het Ministerie van Onderwijs als monument beschermd.

De reeds gedeeltelijk witgekalkte molen in volle actie omstreeks 1921.

⁵ Devyt 1966: 121.

⁶ Lorthiois 1974: 125.

Toen Charles Van Isacker in 1960 de molen van Celina Dewinter, weduwe van Arthur Decadt, kocht, verkeerde de molen in een vrij slechte toestand. Zo lag de deels met teerpapier en vooraan met eiken schaliën afgedekte molenkap deels open⁷. In opdracht van de nieuwe eigenaar werden aan de molen tussen augustus 1967 en maart 1968 dan ook door de Gistelse molenbouwers Peel voor ongeveer 1.200.000 fr. restauratiewerken uitgevoerd.

⁷ Devyt 1966: 121.

De Couchezmolen rond 1965.

De restauratie beperkte zich echter vooral tot het exterieur met de bedoeling de molen opnieuw een mooi uitzicht te geven. De werken omvatten in het bijzonder een nieuwe molenkap, nieuwe wieken, nieuwe gaanderijen, nieuw schrijnwerk, cementering van de romp en het wit schilderen ervan. Binnenin werden de vloeren vernieuwd en enkele balken verstevigd. Bij die gelegenheid werd de oliemolenuitrusting op de gelijkvloerse verdieping ontmanteld.

Het plaatsen van de nieuwe stelling of gaanderij.

Tijdens deze restauratiecampagne vond ook de sloop plaats van het 'stoomkot' met de 20 meter hoge schoorsteen, die symbool stond voor de evolutie van wind- op stoomkracht. Eens te meer werd daarmee een hoofdstuk uit de ontwikkelingsgeschiedenis gescheurd. Enkel de ruïneuze

bakstenen sokkel van de vierkante schouw herinnert nog aan de stoommolen⁸.

De Couchezmolen tijdens de restauratie in 1967-1968.

Na deze restauratie draaide de 'witte molen' diverse keren 'los', maar geleidelijk kwam de molen opnieuw in verval. Dit werd uiterlijk het eerst merkbaar aan de verticale roestbruine strepen onder de stelling, veroorzaakt door afdruppend roest van de stelling. De halve verdekking van de roeden waaiden volledig af. Maar vooral de stenen kuip baarde zorgen: de afbrokkelende stenen vielen neer op de stelling. Neerslag kreeg vrij spel en

⁸ Info <https://inventaris.onroerendergoed.be/dibe/relict/60891> (geraadpleegd dd. 18.05.2016).

drong door de poreuze muur naar binnen. Binnenin begonnen de planken vloeren aan de westzijde te

De Couchemolen net na de restauratie van 1967-1968.

rotten, terwijl aan dezelfde kant de balkkoppen van enkele moerbalken eveneens wegrotten met als gevolg dat in de vroege jaren 1990 reeds twee zolders waren uitgezakt. Ook het Engels kruierwerk waarmee de molenkap

naar de wind werd gekruid, was door jarenlange inactiviteit vastgeroest. Intussen nestelden vogels, waaronder een kerkuil, zich in de molen.

In 1995 kon voor het behoud van de Couchemolen beroep gedaan worden op de 'West-Vlaamse Molenwacht', in uitvoering van het tewerkstellingsproject dat het toen voor monumenten bevoegde kabinet Sauwens had opgezet in samenwerking met het kabinet Detiège, destijds bevoegd voor werk. Met materiële hulp van de gemeente slaagde deze projectvereniging erin de bijzonderste schade binnenin te herstellen: de uitgezakte zoldermoerbalken werden voorzien van nieuwe consoles en de molen werd grondig uitgekuisd. Enkele vloeren werden hersteld. Meer dan een (tijdige) noodoplossing was dit alles evenwel niet.

1997 zorgde echter voor een kentering, toen eigenaar Charles Van Isacker bereid gevonden werd om de windmolen voor 27 jaar en een canon van één symbolische frank in erfpacht te geven aan de gemeente Kortemark. In de erfpachtovereenkomst verbond de gemeente zich ertoe om de molen, gezien zijn zeer slechte toestand, zo snel mogelijk te laten restaureren. In 1998-1999 werd door de architecten Carlos Rabaut en Gino Weyne⁹ een restauratiedossier opgemaakt dat uit drie loten bestond, met name: bouwkundige werken, molentechnische werken en omgevingswerken.

De bouwkundige restauratie omvatte onder meer:

- Werken aan de molenromp : herstellen van de molenromp, met aan de westkant nieuw metselwerk, kaleien en wit schilderen van de romp binnen en buiten.
- Werken aan de gaanderij : herstellen, ontroesten, behandelen tegen roest en schilderen.
- Voorzien van nieuwe vloerbalken, nieuwe houten vloeren en trappen.
- Voorzien van nieuw schrijn- en glaswerk.
- Het aanbrengen van een bliksemafleider en nutsleidingen.

⁹ Beiden waren lid van de Wullepit v.z.w.

De molentechnische werken waren erop gericht de molen opnieuw windmaalvaardig te maken en omvatten bijgevolg onder andere:

- Nieuwe geklinknagelde wieken¹⁰ (23,4m lang overmeten)
- Het inbrengen van een nieuwe maaluitrusting, waaronder het vervangen van de molenstenen.
- Het inbrengen van een nieuw drijfwerk, bestaande uit een nieuw vangwiel en vanginstallatie, spoorwiel en sterrewielen, en nieuwe kammen.
- Nieuw binnen- en buitenkruiswerk.

De omgevingswerken bestonden onder andere uit:

- Het effenen, heraanleggen en inrichten van de erfpachtzone rond de molen met zitbanken.
- Een nieuwe aparte toegangsweg tot molen..
- De aanleg parking voor molen.

Na toezegging van de restauratiepremies in juni 2000 voor de drie loten startten in mei 2002¹¹ de restauratiewerken met enkele voorbereidende werken, zoals het uithalen van het kleine molenmaterieel en de molenstenen, die door molenbouwer Roland Wieme werden uitgevoerd. Op 5 juni 2002 werden de oude wieken uitgethaald met een telescopische kraan. Onmiddellijk daarop startte de firma Aquastra uit Wevelgem met de bouwkundige restauratie, waarbij de slechte muurgedeelten werden uitgebroken en vervangen door nieuwe bakstenen. Daarbij werden ter hoogte van de langsscheuren als lange kokers in de muur de schouwpijpen voor het oliewerk op de benedenverdieping van de molen herontdekt. Omdat deze

¹⁰ Het lastenboek voorzag gelaste wieken, maar tijdens de uitvoering werd geopteerd voor geklinknagelde wieken, dit onder meer omwille van hun langere levensduur (Gemeentearchief Kortemark, Restauratiewerken Couchemolen. Lot 1. Bouwkundige werken. Doos 2. Uitvoeringsdossier. 861.5).

¹¹ Gemeentearchief Kortemark, Couchemolen Zarren 1.

kokers aan de basis lagen van de scheuren in de romp werden ze gedicht. Ook aan de buitenzijde werd de molenromp aangepakt; de molen werd ongeveer

Het uittrekken van de wieken in juni 2002. (Fotografie: Christiaan Debusschere)

voor de helft, in het bijzonder de westelijke helft, voorzien van nieuw parement¹². Voorts werden de vloerbalken vervangen of gerestaureerd. De oorspronkelijk te behouden zware vloerbalken van de steenzolder werden uiteindelijk toch vervangen. Daartoe werden openingen gemaakt in de molenromp waardoor de nieuwe balken met een telescopische kraan naar binnen werden geschoven. Van de eveneens herstelde, koud gemetalliseerde

¹² Boven de gaanderij werd de slechte westkant daarbij zowel aan de buitenkant als de binnenkant volledig hermetiseerd.

Het afnemen molenkap (8 ton) met een telescopische kraan in juni 2003.

Het insteken van nieuwe moerbalk op de steenzolder in januari 2003.
(Fotografie: Christiaan Debusschere)

Het herstellen van het metselwerk aan de molenromp onder de gaanderij in oktober 2002.

Het nieuwe vangwiel en één van de twee nieuwe roeden (mei 2003).
(Fotografie: Christiaan Debusschere)

Het monteren van de buitenroede en de binnenroede met een telescopische kraan in augustus 2003. (Fotografie: Christiaan Debusschere)

(Fotografie: Christiaan Debusschere)

De behandeling van de gaanderij in juni 2003.

en grijs geschilderde gaanderij werden de stekers versterkt en, waar nodig, de bevestiging in de molenromp bijgewerkt. Tot slot werden zowel het interieur als het exterieur gekaleid en geschilderd¹³. Begin september 2003 waren alle bouwkundige werken beëindigd¹⁴. Intussen was op 16 juni 2003 de molenkap met behulp van een telescopische kraan afgenomen en was de eigenlijke molenrestauratie aan het begin van de laatste fase toe. Deze door Wieme uitgevoerde werken omvatten behalve het afnemen van de molenkap, het plaatsen van een noodkap, het plaatsen van grotendeels nieuw drijfwerk en van een hoofdzakelijk nieuwe molentechnische uitrusting (twee steenkoppels en een haverpletter), het herstel van het Engels kruierwerk, het terugplaatsen van de molenkap en buitenkruierwerk en het monteren van het nieuwe gevluucht (met de roeden van 23,40 meter)¹⁵.

Uiteindelijk kon er worden overgegaan tot het proefdraaien en -malen. Midden september 2003 waren alle werken uiteindelijk beëindigd en was de molen opnieuw windmaalvaardig gerestaureerd. Tegen die tijd waren ook de omgevingswerken, die eind augustus waren gestart, ook uitgevoerd. Rond de molen was een gekasseid pad en een grasveld aangelegd, terwijl een meidoorn de molenwal omhaagde. Het opzet de molen open te stellen op de Open Monumentendag van 14 september 2003 werd op de valreep gehaald. Ook de zolders onder de gaanderij werden intussen ingericht als molenmuseum¹⁶.

¹³ De romp werd geschilderd met een minerale verf (type Keim, licht gebroken witte kleur) (Gemeentearchief Kortemark, Onderhoudswerken Couchemolen 2009).

¹⁴ Gemeentearchief Kortemark, Restauratie Couchemolen, Lot 1. Bouwkundige werken. Doos 1. Aanbestedingsdossier + vorderingsstaten. 861.5.

¹⁵ Gemeentearchief Kortemark, Restauratiewerken Couchemolen. Lot 1. Bouwkundige werken. Doos 2. Uitvoeringsdossier. 861.5

¹⁶ Info <http://www.molenechos.org/molen.php?AdvSearch=817> (geraadpleegd dd. 18.05.2016); Demarée 2003a; Demarée 2003b; Denewet 2003; Ryckaert 2003: 91-95.

Op 4 april 2004 – de molen had intussen al ongeveer 37.00 toeren gedraaid – sloeg de vang net vóór het eigenlijke vangen en terwijl de molen op volle toeren draaide, bruusk toe. Als gevolg brak de askop en sloeg ook één wiek tegen de molenromp. De wiek was dan ook geplooid en er was schade aan de molenkap en verfschade aan de romp. Gelukkig bleef het gevluicht hangen achter de halssteen (of banesteen) door de kraag van de askop, waardoor de schade al bij al nog beperkt bleef. Twee dagen later werd het gevluicht afgenomen en de molenkap voorlopig gedicht¹⁷. Gedurende twee jaar zou de molen er wikenloos bij staan. Na de opmaak van een hersteldossier door Carlos Rabaut en Gino Weyne werd de molen begin 2006 hersteld door molenbouwer Wieme. Uiteindelijk konden gediplomeerde vrijwillige molenaars, aangesteld door de gemeente Kortemark, de molen opnieuw met regelmaat doen werken.

Omstreeks 2009 was de stellingmolen opnieuw aan onderhoudswerkzaamheden toe¹⁸. Aan het door architecte Sabine Ockerse opgemaakte lastenboek werd uitvoering gegeven in 2011 door de firma Aquastra. De werkzaamheden betroffen in het bijzonder het reinigen en herschilderen (met twee lagen minerale verf¹⁹) van de molenromp met inbegrip van het herstel van de buitenbepleistering, alsook retouches aan het binnenpleister- en schilderwerk²⁰.

2.2. De olie- en korenmolens

De Couchemolen is een stenen stellingmolen van- met inbegrip van de kap - 25,5 meter hoog. Daarmee behoort de Couchemolen samen met de Zandwegemolen in Sint-Pieters bij Brugge tot de hoogste windmolens in

¹⁷ Gemeentearchief Kortemark, Couchemolen Zarren 1; Denewet 2004: 13-14; Denewet & Van Ryckegem 2004: 76-78; Peel & Vroman 2004: 79.

¹⁸ Gemeentearchief Kortemark, Onderhoudswerken Couchemolen 2009.

¹⁹ Voor beschrijving zie lastenboek 'Onderhoudswerken aan de Couchemolen. Fase 1: herschilderen molenromp' (pp. 25-27) (Gemeentearchief Kortemark, Onderhoudswerken Couchemolen 2009).

²⁰ Gemeentearchief Kortemark, Onderhoudswerken Couchemolen 2011.

Vlaanderen. De gaanderij of stelling, van waarop het gevluicht bezeild en de molen gekruid kan worden, bevindt zich ter hoogte van de vierde zolder, de meelzolder.

De hoge conische romp heeft een hoogte van 21,6 meter en een diameter van 8,5 meter onderaan en 4 meter bovenaan.

De muurdikte bedraagt onderaan 66 cm en verspringt tweemaal : vanaf de 2de zolder is die 53 cm, vanaf de steenzolder is de dikte nog 40 cm.

De Couchemolen heeft een benedenverdieping en zeven zolders.

De benedenverdieping fungeerde tot aan de Eerste Wereldoorlog als olieslagerij en was daartoe uitgerust met een koppel pletstenen. Deze draaiden op een ligger, het zogenaamde doodsbed, waartussen oliehoudend zaad werd gestrooid om te pletten. Dit geplette zaad werd vervolgens opgewarmd, in linnen zakken gedaan, die op hun beurt in de slagbank werden gestoken. Verticale hamers bewogen op en neer en persten de olie uit de zakken. Aan de westkant, net onder de zolder is nog een steen te zien waarin de as van het slagwerk draaide²¹.

²¹ Een dergelijke oliemolenuitrusting is nog te bezichtigen in bijvoorbeeld de Hovaeremolen in Koekelare of de Goethalsmolen in Wakken.

Steen waarin as van het olieslagwerk draaide.

Tijdens de restauratiecampagne 1967-1968 werd de uitrusting van de oliemolen immers volledig weggebroken. Van de ligger en pletstenen die daarna jarenlang tegen de molenromp stonden, werd de ligger in 2003 opnieuw op zijn oorspronkelijke plaats op een sokkel gelegd. De sporen van de schoorsteenkokers in de romp aan de westkant, die aan de basis lagen van de langsscheuren in de romp, werden tijdens de restauratiecampagne 2002-2003 opgevuld. Bij het buiten bedrijf stellen van de olieslagerij werd deze benedenverdieping gebruikt als opslagruimte.

Schijfloop die de haverbreker aandrijft

Op de eerste zolder bevindt zich de horizontale schijfloop (of spillewiel) die voor de aandrijving van de oliemolen zorgde. Deze schijfloop met 20 ijzeren staven zit onderaan de ijzeren koningsas die op deze zolder eindigt. De onderkant van de schijfloop is bezet met 25 houten kammen die een kamwieletje van 9 kammen in beweging brengt. Deze drijft één van de twee haverpletters aan die omstreeks 1966 in de molen aanwezig waren. Deze nog bewaarde haverpletter is van Belgische makelij en werd gefabriceerd – zoals het naamplaatje aangeeft – door het Brusselse constructieatelier M. Joseph & Cie²². De in 1966 nog opgemerkte bonenbreker is evenwel verdwenen²³.

²² Becuwe 2009: 244.

²³ Devyt 1966: 121.

Haverpletter 'M. Joseph & Cie'

De tweede en derde zolder, twee lage zolders, deden dienst als opslagplaats voor graan en/of meel. Op de tweede zolder is de molenas weggenomen. Destijds was op deze zolder immers de mogelijkheid voorzien om de molenas te ontkoppelen indien er niet geplet werd.

De vierde zolder, de meelzolder, bevindt zich ter hoogte van de gaanderij, van waarop de wieken worden bezeild, de molen gekruid en de vang bediend. Op de zolder bevinden zich de meelkokers en -bakken om het meel op te zakken. Tegen de zoldering bevinden zich de kamwielen die via de respectieve staakijzers de twee steenkoppels op de vijfde zolder aandrijven, alsook het lichtwerk. Om de ligger van de zuidwestelijke maalstoel te lichten bevindt de lichtboom van het respectieve lichtwerk zich evenwel boven de plankenvloer van de vijfde zolder. Een olmen spoorwiel van 52 kammen drijft op zijn beurt beide kamwielen (met 20 hagebeuken kammen) aan.

Het spoorwiel en de twee kamwielen voor de onderaandrijving van de twee steenkoppels.

Op de vijfde zolder, de steenzolder, bevinden zich de twee koppels maalstenen, die door middel van het drijfwerk op de vierde zolder, in beweging worden gebracht. Tussen de twee maalstoelen staat de houten steengalg. Op deze zolder gaat de ijzeren benedenhelft van de koningsas over in een houten bovenhelft. Boven de plankenvloer bevindt zich de lichtboom van het lichtwerk van de maalstoel in het zuidwesten.

Twee maalstoelen met centraal de deels houten deels ijzeren koningsas.

Het luiwerk

De zesde zolder of luizolder is uitgerust met het luiwerk, waarmee op de diverse verdiepingen de zakken door de met valluiken afgedekte openingen in elke zoldervloer worden opgetrokken. Door met het luitouw aan de wip het verticale kamwiel in het horizontale te trekken kan het opwinden beginnen.

De zevende zolder vormt met zijn olmen vang- of bovenwiel (van 53 kammen, voorheen 44 kammen) op de molenas en het daarin hakend kroon- of kamwiel (van 27 hagebeuken kammen) op de koningsspil en zijn Engels rollenkruiswerk (gietijzeren rollen tussen een onder- en bovenrail) de kapzolder²⁴. Door de vangplaat rond het vangwiel aan te spannen of te lossen wordt de draaibeweging van de wieken er al dan niet afgeremd.

Het vangwiel op molenas met links de keervang.

Sinds 2003 hebben de wieken een overmeten lengte van 23,4m. Voorheen had het gevluicht een lengte van ca. 22,40 m²⁵.

2.3. Geciteerde en aanbevolen literatuur

Cornilly J. 2001-2005 – *Monumentaal West-Vlaanderen? Beschermde minumenten en landschappen in de provincie West-Vlaanderen. Deel III.*

²⁴ Devliegheer 1984: 264-269.

²⁵ Devliegheer 1984: 264.

Arrondissementen Brugge, Diksmuide, Oostende en Veurne, Brugge, Provincie West-Vlaanderen.

Demaree J. 2002 – *Een kwarteeuw Zarren, 1900-1925*, Sint-Andries.

Demarée J. 2003a – De restauratieafwerking aan de Couchezmolen te Zarren, in: *Mededelingenblad Werkgroep West-Vlaamse Molens*, 19, 2: 63-66.

Demaree J. 2003b – *Couchezmolen Zarren. Restauratie 2002-2003. Brochure gemaakt ter gelegenheid van het einde van de restauratie van de Couchezmolen te Zarren-Kortemark*, Kortemark: 25 pp.

Demarée J. Denoo T., Desmytter A., Messeyne W. & Vanhove S. [s.d.] – *Couchezmolen, molenmuseum. Leidraad*, Kortemark, [s.l.].

Denewet L. 2002 – Ontmantelingen als aanloop tot restauratie – 2 (Bikschote, Boechout, Denderwindeke, Geel, Harelbeke, Pittem, Zarren), in: *Molenecho's*, 30, 3: 83-89.

Denewet L. 2003 – Tien Vlaamse molens ingehuldigd in 2003, in: *Molenecho's*, 31, 4: 281-296.

Denewet L. 2004 – De Couchezmolen getroffen door een breuk aan de oude gietijzeren askop, in: *Werkgroep West-Vlaamse Molens*, 20, 1: 13-14.

Denewet L. & Van Ryckegem R. 2004 – Fotoreportage van het ongeval (Couchezmolen, Zarren), in: *Molenecho's*, 32, 2: 76-78.

Devliegheer L. 1984 – *Kunstpatrimonium van West-Vlaanderen*. 9. Molens in West-Vlaanderen, Tielt: 447 pp.

Devyt C. 1966 – *Westvlaamse windmolens. Inventaris van de toestand op 1 januari 1965*, Brugge: 128 pp.

De Tier V. & Van Keymeulen J. m.m.v. Ryckeboer H. & Van der Sypt K. 1990 – *Woordenboek van de Vlaamse dialecten. Deel II. Niet-agrarische vaktalen. Aflevering 5. De molenaar*, Gent, Rijksuniversiteit, Seminarie voor Nederlandse Taalkunde en Vlaams Dialektologie: 476 pp.

Holemans H. 2005 – *West-Vlaamse wind- en watermolens. Kadastergegevens 1835-1990. Deel 8. Gemeenten V-Z*, Opwijk, Studiekring Ons Molenheem.

Lorthiois J. 1974 – Flandre Occidentale. Meuniers et moulins de West-Flandre, in: *L'intermédiaire des Généalogistes*, 170, XXIX, 2: 116-126.

Peel G. & Vroman S. 2004 – Technische beschouwingen bij dergelijke ongevallen (Couchezmolen, Zarren), in: *Molenecho's*, 32, 2: 79.

Ryckaert M. 2003 – Molenrestauraties in West-Vlaanderen, in: *In de Steigers*, 10: 91-95.

Vanoverschelde S. 1990 – De molens te Zarren, in: *Jaarboek Heemkundige Kirng 'Crekel Beke'*, Kortemark: 141-172.

<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/relict/60891> (geraadpleegd dd. 18.07.2016)

<http://www.molenechos.org/molen.php?AdvSearch=817> (geraadpleegd dd. 18.07.2016)

3. Algemene beschrijving en inventarisatie van de erfgoedelementen

3.1. Algemene beschrijving

De Couchemolen is een stenen stellingmolen, die aanvankelijk als oliemolen én als korenmolen dienst deed. Na de Eerste Wereldoorlog fungeerde de windmolen enkel nog als korenmolen.

De molen heeft een hoogte van 25,3 meter tot aan de nok van de draaibare kap en behoort daarmee, samen met de Zandwegemolen in Sint-Pieters bij Brugge tot de hoogste windmolens in Vlaanderen. De sinds 1932 witgeschilderde bakstenen romp zelf is 21,6 meter hoog. Behalve een gelijkvloerse verdieping zijn er nog zeven zolders. De ijzeren stelling bevindt zich ter hoogte van de meelzolder op 11 meter hoogte. De geklinknagelde roeden hebben een overmeten lengte van 23,4 meter.

De huidige moleninrichting bestaat op het drijfwerk na uit twee steenkoppels en een haverpletter.

3.2. Inventarisatie van de molinologische erfgoedelementen

3.2.1. Oplijsting erfgoedelementen | exterieur

3.2.1.1. *Molen*

Exterieur	Beschrijving	Diagnose (2016)
Molenromp	Baksteenmetselwerk Volle baksteen in formaat 22 x 10 x 7 cm (L x B x H) – 10 baksteenlagen: 76 cm.	Het metselwerk verkeert overwegend in goede staat. Ter hoogte van het gelijkvloerse ZW-raam op vertrekken vanaf de onderhoeken van de raamopening schuin dalende barsten in het metselwerk.
	Voor het opvoegen werd gebruik gemaakt van een kalkmortel.	Het voegwerk is in goede staat.
	Het metselwerk van de molenkuip is aan de buiten- en binnenkant gekaleid en	Buitenschilderwerk: Sporadische afbladdering van

	witgeschilderd.	<p>het schilderwerk ingevolge onderliggende mosvorming. Het buitenschilderwerk van de romp vertoont duidelijke sporen van mosaanslag.</p> <p>Binnenschilderwerk: Verkeert overwegend in goede staat. Sporadisch afzettingen ter hoogte van het voegwerk.</p>
Deuren en vensters	<p>GV: poort met bovenlicht + 2 vensters Z1: 2 vensters Z2: 2 vensters Z3: 2 vensters Z4: 2 deuren (naar de galerij) + 2 vensters. Z5: 4 vensters Z6: 2 vensters</p> <p>Alle buitenschrijnwerk is uitgevoerd in Europees eiken; de beplanking in oregon (pine kroonhout spintvrij).</p> <p>Deur- en raamdorpels aan de buitenzijde aan raamtabletten aan de binnenzijde in zwarte Boomse tegels.</p>	<p>Buitenschrijnwerk is in goede staat.</p> <p>Een valraam op zolder 1 vertoont een scheur in het houtwerk ter hoogte van de scharnier.</p> <p>De dorpeltegels aan de buitenzijde vertonen plaatselijk uitbrokkeling ingevolge vorst-dooicycli.</p>
	<p>Aan de buitenzijde blauw geschilderd buitenschrijnwerk. Binnenzijde wit geschilderd.</p>	<p>Het schilderwerk van het buitenschrijnwerk staat schraal.</p>
	<p>De buitenbeglazing in de ramen is in klaar glas.</p>	<p>De buitenbeglazing is in goede staat.</p>
Molenkap	<p>Met kunstleien gedekte molenkap, voornamelijk bestaande uit een bovenring, twee voeghouten (of daklijsten), een windpeluw (of windpalm), een lange spruit, een korte spruit (of voorbalk), roosterhouten (of straalhouten), een spantring, zoombalken (of hoekstijlen) van de keuveleinden (onderkap), de smeerstijlen (of keerstijlen) aan voorkeuveleinde (onderkap), onderkepers (onderkap), een middenspan (onderkap), ozingstaarten met blokket (onderkap), een voorkeuveleindbalk (onderkap), een achterkeuveleindbalk (onderkap) en twee breukgordingen (onderkap), bovenkepers (bovenkap), zoombalken (of hoekbalken) van de keuveleinden (bovenkap), hanebalken, een</p>	<p>Het houtwerk van de molenkap is in goede staat.</p> <p>De kunstleien zijn in goede staat.</p>

	<p>nokbalk, een makelaar, een bebording, kunstleien, een roodkoperen windwijzer (zwaan), beplanking van het voorkeuveleinde, twee teerluiken, een venster, een baard (verlenging bedekking in leien voorkeuveleinde onderaan de windpeluw), kozijnen (aan het achterkeuveleinde), een beplanking van het achterkeuveleinde en twee uitneembare windvensters.</p> <p>Eiken houtwerk.</p> <p>Spruiten belegd met zink.</p>	
Gevlucht	<p>Traditioneel gevlucht, met in het bijzonder een gietijzeren askop, een geklinknageld stalen wiekenkruis waarvan de roeden in elkaars verlengde door de askop gaan. Roeden met kikkers, zeilhaken, voorhek met windplanken en achterhek. Hekken in oregon.</p>	<p>Het schilderwerk van de geklinknagelde wieken staat her en der schraal en vertoont sporen van ??? corrosie. ???</p>
Zeilen	<p>4 gelijke molenzeilen (binnenroeden = buitenroeden) in 100 % polyacryl. Per zeil 4 verzinkte slingerkettingen en – om de zeilen te bevestigen - 2 hangselkoorden, 2 slingerkoorden en 3 kordelen (100 % synthetisch vlas).</p>	<p>... ???..</p>
Stormbeveiliging	<p>Zware stormkettingen, waarmee zowel één van de roeden als de staart met het kruiwerk vastgelegd wordt aan de metalen galerijconstructie.</p>	<p>Corrosie ???</p>
Galerij	<p>Transparante verzinkte metalen galerijvloer van metalen op hun korte zijde geplaatste metalen latten, afgezoomd met metalen galerijleuning en geschraagd door metalen galerijschoren.</p> <p>Metalen vloerlatten worden gebezigd bij het kruien (bijgevolg geen kruipalen).</p>	<p>De gaanderij vertoont plaatselijk sporen van lichte corrosie, Algemene corrosie van de tegen de kuip gemonteerde trekplaten in het interieur.</p>
Staart	<p>Staart, voornamelijk bestaande uit een staartbalk, twee lange schoren, twee korte schoren en trekstangen. Schoren voorzien van regendruppelstokjes.</p>	<p>In minder goede staat (o.m. ter hoogte van kruiwerk) ???</p>
Staartkruiwerk	<p>Uitwendig kruiwerk, bestaande uit houten ophangconstructie, een kruias, een tandwiel, een kruizwengel, een kruiketting.</p>	<p>In minder goede staat (o.m. houten ophangconstructie sporen van houtrot). Schilderwerk verschaald. IJzerwerk vertoont sporen van corrosie. ???</p>
Bliksemafleider		<p>Voor de controle op de goede werking van de</p>

		bliksemafleiding dient beroep gedaan op een bevoegd controleorganisme. belangrijk is dat deze bliksembeveiliging regelmatig wordt nagezien.
Wiekstok	Lange metalen wiekstok, liggende op de metalen galerij (cultuurgoed)	In goede staat
Hanggoten en regenwaterafvoerpijpen	Koperen hanggoten aan molenkap en koperen regenwaterafvoerpijpen aan de onderzijde van de staart.	In goede staat.

3.2.1.2. Molenperceel

Kollergang met gietijzeren kamwiel	Restant van de ontmantelde olieslagerij op de gelijkvloerse verdieping van de molen, nu als molinologisch relict buiten opgesteld (cultuurgoed).	Corrosie metalen elementen.
Oude metalen roeden	Restanten van het oude gevlucht dat tijdens de restauratie van 2002-2003 werd vervangen (cultuurgoed).	Corrosie.
Oude molenas met askap.	Oude houten molenas met gietijzeren askop, die tijdens de restauratie van 2002-2003 werd vervangen (cultuurgoed).	Corrosie.
Restant van fabrieksschouw	Nog bewaarde bakstenen aanzet van de fabrieksschouw, die deel uitmaakte van de inmiddels gesloopte mechanische maalderij en in relatie stond met de stoommachine.	Herstel vereist van voeg- en metselwerk.

3.2.2. Oplijsting erfgoedelementen | interieur

Afwerking / Uitrusting	Belangrijkste onderdelen	Diagnose (2015)
GELIJKVLOERS MOLENROMP (GV)		

Plafond	Houten plafond, voornamelijk opgebouwd uit zware moerbalk en zowel oude (recupereerde ?) als nieuwe kinderbalken en afgedekt met plankenvloer. Balken, slofstukken en lintelen in Europese eik en plankenvloer in oregon. Moerbalk fungeert als draagbalk waarin de onderkant van de ijzeren koningas draait. Aan NO-zijde overgewerkt in functie van deels verdwenen aandrijvingssysteem.	Balkenlaag verkeert in goede staat.
Muur	Gekaleide en witgeschilderde bakstenen muren.	Het schilderwerk is vrij goede staat.
Vloer	Vloer van op hun kant geplaatste bakstenen. Integratie van twee grote arduinen grafstenen.	In goede staat.
Vensters	(zie exterieur)	In goede staat. Schilderwerk staat schraal.
Trap	Steektrap in Europese eik (2 ^{de} keuze, duurzaamheidsklasse 5) met leuning naar eerste zolder.	In goede staat.
Havergoot	Dubbele houten havergoot met haverbak.	In vrij goede staat.
Brugbalans	Deels houten, deels metalen manueel weegtoestel (cultuurgoed)	Houtworm Corrosie.
Spint	Deels houten deels metalen recipiënt (oude graanmaat) (cultuurgoed).	Houtworm Corrosie.
Oude assteen	Natuurstenen steen met halfronde uitsparing voor draaiende as. Relict van de uitrusting van de voormalige olieslagerij op de GV, gerecupereerd tijdens de restauratie van de molen in 2002-2003 (cultuurgoed).	In goede staat (als tentoonstellingsobject).
Twee oude molenstenen	Twee tegen de muur tentoongestelde molenstenen gerecupereerd tijdens de restauratie van de molen in 2002-2003 (cultuurgoed).	Steenbanden gecorrodeerd.
Oud vangwiel	Tegen de muur tentoongesteld oud vangwiel gerecupereerd tijdens de restauratie van de molen in 2002-2003 (cultuurgoed).	In vrij goede staat.

Helft van oude kamwiel	Tegen de muur tentoongesteld oud kamwielgedeelte gerecupereerd tijdens de restauratie van de molen in 2002-2003 (cultuurgoed).	Houtworm.
------------------------	--	-----------

1 ^{STE} ZOLDER (Z1)		
Plafond	Houten zoldering, bestaande uit (eiken) balklaag, afgedekt met plankenvloer.	Het houtwerk van de zoldering is in goede staat.
Muur	Gekaleide en witgeschilderde bakstenen muren.	Het schilderwerk is vrij goede staat.
Vloer	Plankenvloer in oregon (pine 1" volledig spintvrij).	Plankenvloer in goede staat.
Luikoker met luiluik	Tweedelig luik (in populier-planken) ter afsluiting van luigat, omgeven door houten schutting (in beuk).	Luiluik in goede staat.
Vensters	(zie exterieur)	In goede staat. Het houtwerk van een valraam aan de NW-zijde is gebarsten ter hoogte van het scharnier. Schilderwerk staat schraal.
Trapbalustrade	Houten lattenwerk ter afscherming van het open trapgat.	In goede staat.
Trap	Steektrap in Europese eik (2 ^{de} keuze, duurzaamheidsklasse 5) met leuning naar 2 ^{de} zolder.	In goede staat.
Koningsas	Ijzeren koningsas in functie van de aandrijving van de oliemolen en de haverpletter.	Sporen van corrosie.
Schijfloop	Onderaan de ijzeren koningsas bevestigde schijfloop met 20 ijzeren spullen die destijds deel uitmaakte van het drijfwerk van de oliemolen. De onderkant van de schijfloop is bezet met 25 houten kammen.	Houtworm. Corrosie.
Kamwiel	Door kammen onderaan de schijfloop aangedreven houten kamwiel van 9	

	kammen ter aandrijving via transmissieas van haverpletter.	
Haverpletter	Eén van de oorspronkelijk twee gietijzeren haverpletters, voorzien van firmanaamplaatje 'M. Joseph & Cie, Bruxelles'.	Corrosie.
Havergoot	Houten havergoot boven haverpletter.	Houtworm.
Meelgoot	Een te pivoteren verticale houten koker.	Houtworm.
Drijfwerk	Deels houten deels metalen drijfwerk met riemschijven en riemen (restant van oude aandrijving gelieerd aan de voormalige olieslagerij).	Houtworm. Corrosie.
Wanmolen	Manueel aan te drijven blauwgeschilderde houten wanmolen met metalen elementen en gekenmerkt 'N3' (cultuurgoed)	Houtworm Corrosie.
Restant van oude rollenkruiwerk.	Bewaard restant van het oude rollenkruiwerk, gerecupereerd tijdens de restauratie van de molen in 2002-2003 (cultuurgoed).	Corrosie.
Vliegwiel	Metalen vliegwiel (buiten bedrijf) gerecupereerd tijdens de restauratie van de molen in 2002-2003 (cultuurgoed).	Corrosie.
Helft van oud kamwiel	Tegen de muur tentoongesteld oud kamwielgedeelte gerecupereerd tijdens de restauratie van de molen in 2002-2003 (cultuurgoed).	Houtworm.
Oud groot kamwiel	Tegen de muur tentoongesteld oud kamwiel (met ontbrekende kammen) gerecupereerd tijdens de restauratie van de molen in 2002-2003 (cultuurgoed).	Houtworm.
Oud klein kamwiel	Vrijstaande houten kamwiel, gerecupereerd tijdens de restauratie van de molen in 2002-2003 (cultuurgoed)..	Houtworm.
Oud klauwwiel	Gehavend oud klauwwiel, gerecupereerd tijdens de restauratie van de molen in 2002-2003 (cultuurgoed).	

2 ^{STE} ZOLDER (Z2)		
Plafond	Houten zoldering, bestaande uit (eiken) balklaag, afgedekt met plankenvloer.	Het houtwerk van de zoldering is in goede staat.
Muur	Gekaleide en witgeschilderde bakstenen muren.	Het schilderwerk is vrij goede staat.
Vloer	Plankenvloer in oregon (pine 1" volledig spintvrij). Twee dichtgemaakte vloeropeningen.	Plankenvloer in goede staat.
Vensters	(zie exterieur)	In goede staat. Schilderwerk staat schraal.
Trapbalustrade	Houten lattenwerk ter afscherming van het open trapgat.	In goede staat.
Trap	Steektrap in Europese eik (2 ^{de} keuze, duurzaamheidsklasse 5) met leuning naar 3 ^{de} zolder	In goede staat.
Koningsas	Deel van de metalen koningsas die destijds de olieslagerij en de haverpletter aandreef en op deze zolder ontkoppeld kan worden van de koningsas op de bovenliggende verdiepingen. Afgeschermd door houten schutting (in beuk).	Sporen van corrosie.
Schutting rond koningsas	Houten schutting (in beuk) ter bescherming van de loskoppeling van de koningsas).	Schutting in goede staat.
Luikoker	Houten schutting (in beuk) ter afscheiding van het luigat naar de onderliggende zolder.	Luikoker in goede staat.
Balkrestant	Restant van balk met inscriptie 'Molenwacht W-VL 1995' (cultuurgood).	In goede staat.

3 ^{STE} ZOLDER (Z3)		
Plafond	Houten zoldering, bestaande uit (eiken) balklaag, afgedekt met plankenvloer.	Het houtwerk van de zoldering is in goede staat.
Muur	Gekaleide en witgeschilderde bakstenen muren.	Het schilderwerk is vrij goede staat.

		Plaatselijk afgestoken schilderwerk aan trap ter hoogte van de voegen ingevolge vochtindringing en zoutmigratie.
Stellingverankeringen	In muren metalen verankeringen van de horizontale liggers van de stelling.	Moeren, stangen en trekplaten vertonen sporen van corrosie.
Vloer	Plankenvloer in oregon (pine 1" volledig spintvrij).	Plankenvloer in goede staat.
Vensters	(zie exterieur)	In goede staat. Schilderwerk staat schraal.
Trapbalustrade	Houten lattenwerk ter afscherming van het open trapgat.	In goede staat.
Trap	Steektrap in Europese eik (2 ^{de} keuze, duurzaamheidsklasse 5) met leuning naar 4 ^{de} zolder	In goede staat.
Luikoker	Houten schutting (in beuk) ter afscheiding van het luigat naar de onderliggende zolder.	Luikoker in goede staat.
Koningsas	Metalen koningsas, verbonden met koningsas op bovenliggende verdiepingen.	Sporen van corrosie.

4 ^{STE} ZOLDER (Z4)		
Plafond	Houten zoldering, bestaande uit (eiken) balklaag, afgedekt met plankenvloer.	Het houtwerk van de zoldering is in goede staat.
Muur	Gekaleide en witgeschilderde bakstenen muren.	Het schilderwerk is vrij goede staat.
Vloer	Plankenvloer in oregon (pine 1" volledig spintvrij).	Plankenvloer in goede staat.
Vensters	(zie exterieur)	In goede staat. Schilderwerk staat schraal.
Deur naar gaanderij	(zie exterieur)	In goede staat.

Trapbalustrade	Houten lattenwerk ter afscherming van het open trapgat.	In goede staat.
Trap	Steektrap in Europese eik (2 ^{de} keuze, duurzaamheidsklasse 5) met leuning naar 5 ^{de} zolder	In goede staat.
Luiluik	Tweedelig luik (in populier-planken) ter afsluiting van luigat.	Luiluik in goede staat.
Koningsas	Metalen koningsas, verbonden met koningsas op bovenliggende verdiepingen.	Sporen van corrosie.
Groot kamwiel	Groot houten kamwiel (van 52 kammen) op koningsas ter aandrijving via twee kleine kamwielen van de twee maalstoelen op de 5 ^{de} zolder.	In goede staat.
Twee kleine kamwielen	Inhakend op het grote kamwiel twee kleine houten kamwielen (van 20 kammen) die van onderuit de twee maalstoelen op de 5 ^{de} zolder aandrijven.	In goede staat.
Lichtwerk	Dubbel lichtwerk (om de maalstenen van de twee maalstoelen op de 5 ^{de} verdieping bij het malen te lichten), telkens in het bijzonder bestaande uit een olmen ezel, een olmen pasbalk, een lichtijzer, een lichtsteunpunt, een lichtboom en een lichttouw (in hennep) met lichtgewicht. Het lichtsteunpunt en de lichtboom van de zuidwestelijke maalstoel bevinden zich evenwel op de vloer van 5 ^{de} zolder.	In goede staat.
Twee meelgoten met meelbak	Twee verticale populierhouten meelgoten. Beide uitmondend in een houten meelbak met scheiplankje. Aan meelbak ijzeren zakhaken en houten wervels.	In goede staat
Zakhaken met aan balk opgehangen touw, schuifplankje en katrolletje		In goede staat.
Meelschep	Houten meelschep met handgreep (cultuurgoed).	In goede staat.
Meelschep	Deels houten deels metalen meelschep met handgreep (cultuurgoed).	In goede staat.

5 ^{STE} ZOLDER (Z5)		
Plafond	Houten zoldering, bestaande uit (eiken) balklaag, afgedekt met plankenvloer.	Het houtwerk van de zoldering is in goede staat.
Muur	Gekaleide en witgeschilderde bakstenen muren.	Het schilderwerk is vrij goede staat. Plaatselijk afgestoken schilderwerk onder de ramen ter hoogte van de voegen ingevolge vochtindringing in combinatie met zoutmigraties.
Vloer	Plankenvloer in oregon (pine 1" volledig spintvrij).	Plankenvloer in goede staat.
Vensters	(zie exterieur)	In goede staat. Schilderwerk staat schraal.
Trapbalustrade	Houten lattenwerk ter afscherming van het open trapgat.	In goede staat.
Trap	Steektrap in Europese eik (2 ^{de} keuze, duurzaamheidsklasse 5) met leuning naar 6 ^{de} zolder	In goede staat.
Luiluik	Tweedelig luik ter afsluiting van luigat.	Luiluik in goede staat.
Koningsas	Deels metalen deels houten koningsas. (Op deze zolder gaat de metalen koningsas over op een houten koningsas),	Sporen van corrosie.
Twee maalstoelen	Twee maalstoelen, telkens bestaande uit een houten steenkist (bestaande uit olmen staanders en populieren planken) op olmen ringhouten met poten als omkisting van een koppel maalstenen met rij, taatspot en steenbussen. Voorts voornamelijk nog voorzien van een kuipdeksel en een brug, een olmen graanbak; een olmen graanschuif, olmen tremen van de graanbak (graanberrie), een olmen schudbak met arm (in populier), een olmen graanstok met spankoord en zakkenbank (olmen staanders, populieren planken).	
Steengalg	Houten steengalg, opgesteld tussen de twee koppels maalstenen.	In goede staat.

	Eikenhouten steengalg, bestaande uit een galgboom, een galgarm en een steunbalk en uitgerust met een steenschroef en -beugels.	
Lichtwerk	Deel van het lichtwerk van de zuidwestelijke maalstenen, in het bijzonder de lichtboom.	

6 ^{DE} ZOLDER (Z6)		
Plafond	Houten zoldering, bestaande uit (eiken) balklaag, afgedekt met plankenvloer.	Het houtwerk van de zoldering is in goede staat.
Muur	Gekaleide en witgeschilderde bakstenen muren.	Het schilderwerk is vrij goede staat.
Vloer	Plankenvloer in oregon (pine 1" volledig spintvrij).	Plankenvloer in goede staat.
Luiluk	Tweedelig luik (in populier-planken) ter afsluiting van luigat, omgeven door houten schutting (in beuk).	Luiluk in goede staat.
Vensters	(zie exterieur)	In goede staat.
Trapbalustrade	Houten lattenwerk ter afscherming van het open trapgat.	In goede staat.
Trap	Steektrap in Europese eik (2 ^{de} keuze, duurzaamheidsklasse 5) met leuning naar 2 ^{de} zolder	In goede staat.
Koningsas	Houten koningsas, voorzien van een spoorwiel (voor aandrijving van luiwerk).	In goede staat.
Spoorwiel	Spoorwiel met 36 kammen op koningsas, ter aandrijving van het luiwerk.	In goede staat.
Luiwerk	Houten luiwerk, bestaande uit voornamelijk een luistoel, een (in een nis op een natuurstenen assteen rustende) luias, een (met ijzer banden beslagen) luiwiel met 14 haagbeuken kammen (aangedreven door spoorwiel op koning), een wip, een luitouw (in hennep) met onderaan ketting met ring (om zakken aan te bevestigen), een olmen klauwwiel met 25 houten klauwen, en een klauwreep (in hennep).	In goede staat ???

7 ^{DE} ZOLDER (Z7)		
Muur	Gekaleide en witgeschilderde bakstenen muren. Voorzien van stellingaten.	Het schilderwerk is vrij goede staat.
Vloer	Plankenvloer in oregon (pine 1" volledig spintvrij).	Plankenvloer in goede staat.
Trapgatluik	Houten luik (in populier-planken) ter afdekking van het trapgast.	In goede staat.
Zetel	Zetel, voornamelijk bestaande uit een ijzerbalk (die de koning vasthoudt), een vast zetelbalkenstel, een draaiende zetelbalkenstel, zetelstijlen, een onderring.	In goede staat.
Engels rollenkruiwerk	Gemoderniseerd rollenkruiwerk met gietijzeren rollen tussen een boven- en onderrail op respectievelijk houten (aan hap vastgemaakte) bovenring en (op het metselwerk rustende) onderring.	In goede staat ??? Corrosie op onderring ???
Molenas	Eikenhouten molenas met halssteen, steenplaat, populieren kussen, halsklossen (tussen de smeerstijlen en de as), pinsteen, pinbalk met springbeugel, smeerbakje en toerenteller. Molenas met ronde sectie (behalve ter hoogte van de wielen vierkante sectie) en in de kern over de gehele lengte doorboord (diameter: 32 mm).	In goede staat.
Vangwiel	Olmen vangwiel (met populieren beleg) op molenas (waarin de bovenbonkelaar (of kroonwiel) bovenaan de koning inhaakt).	In goede staat.
Koningsas	Metalen boveineind van de koningsas, draaiende in een aan de ijzerbalk bevestigde lager.	In goede staat.
Bovenbonkelaar	Houten kamwiel op de koningsas, waarin het vangwiel van de molenas inhaakt.	In goede staat.
Vang	Reminrichting van de molen, voornamelijk bestaande uit een stalen vangplank (of -band), een ijzeren vanghaak (of -sabel) (waarmee de vangplank aan het vangeinde vastgemaakt is aan een voeghout (oorspronkelijk houten	In goede staat. Metalen elementen, zoals de sabel, sporen van corrosie.

	vangsabel)), een sprang (waarmee de vangplank vastgemaakt is aan de vangbalk), een vangbalk, een vangezels, een vangtrommel, een vangtouw, een vangketting, en een keervang.	
Vogelwering	Houten blokken met ijzeren handgrepen in stellinggaten.	In goede staat.
Staatbalk	Staatbalk met ijzers vastgemaakt aan de kapconstructie.	In goede staat.
Windvensters	Beglaasde luiken links en rechts van de staatbalk (zie exterieur)	In goede staat.
Teerluiken	(zie exterieur)	In goede staat.
Venster in top molenkap windzijde	(zie exterieur)	In goede staat.

3.3. Planmatige weergave

Doorsnede van de Couchemolen (Devliegher 1984).

Plattegrond van de gelijkvloerse verdieping van de Couchemolen (Devliegher 1984).

Plattegrond van de eerste zolder van de Couchemolen (Devliegher 1984).

Plattegrond van de tweede zolder van de Couchemolen (Devliegher 1984).

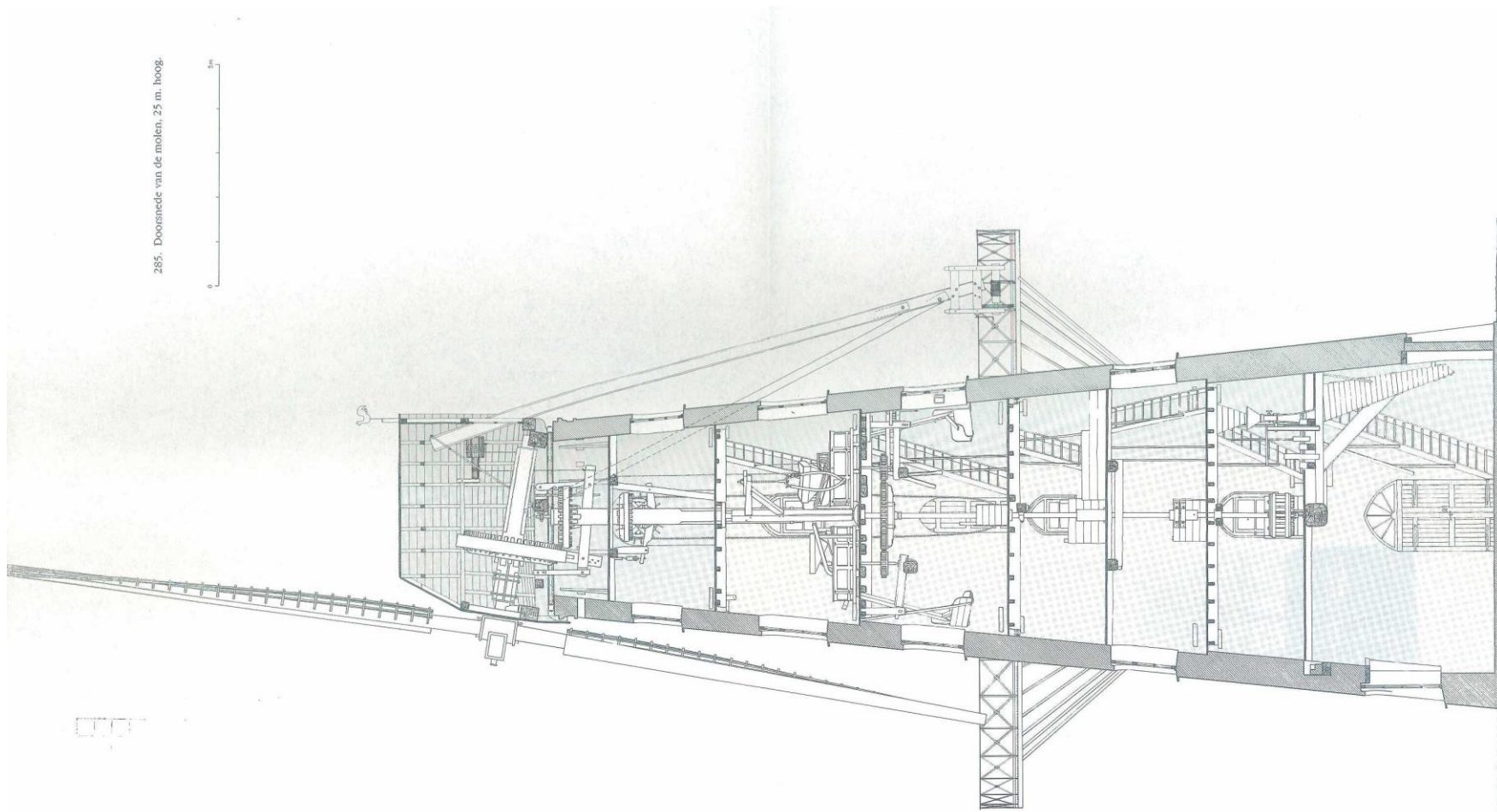
Plattegrond van de derde zolder van de Couchemolen (Devliegher 1984).

Plattegrond van de vierde zolder van de Couchemolen (Devliegher 1984).

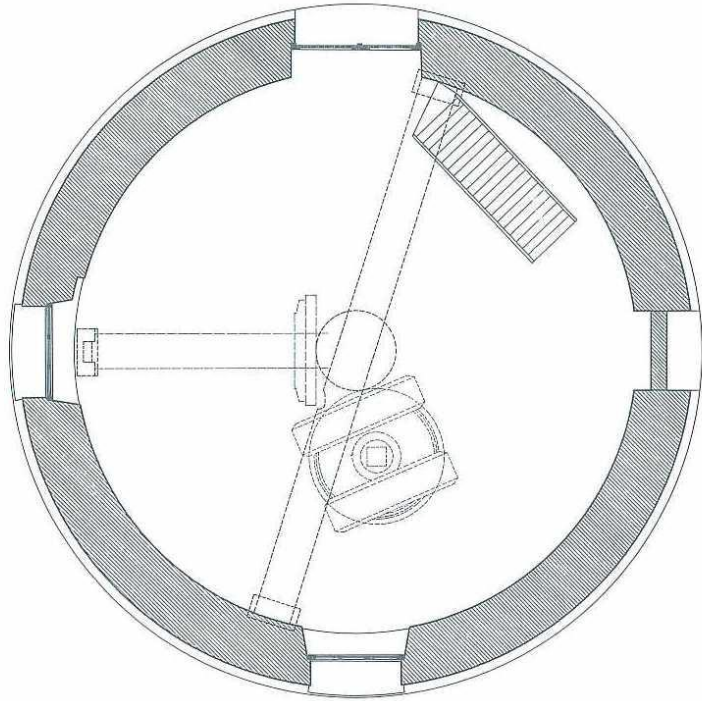
Plattegrond van de vijfde zolder van de Couchemolen (Devliegher 1984).

Plattegrond van de zesde zolder van de Couchemolen (Devliegher 1984).

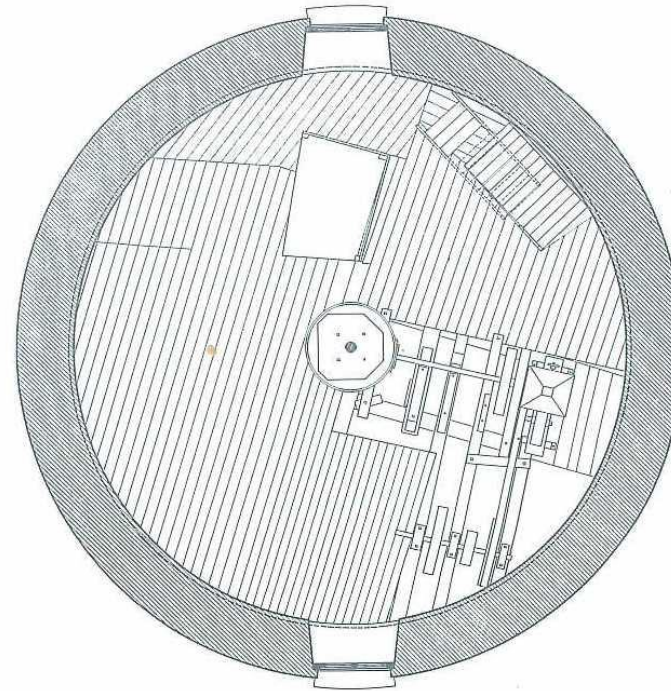
Plattegrond van de zevende zolder van de Couchemolen (Devliegher 1984).

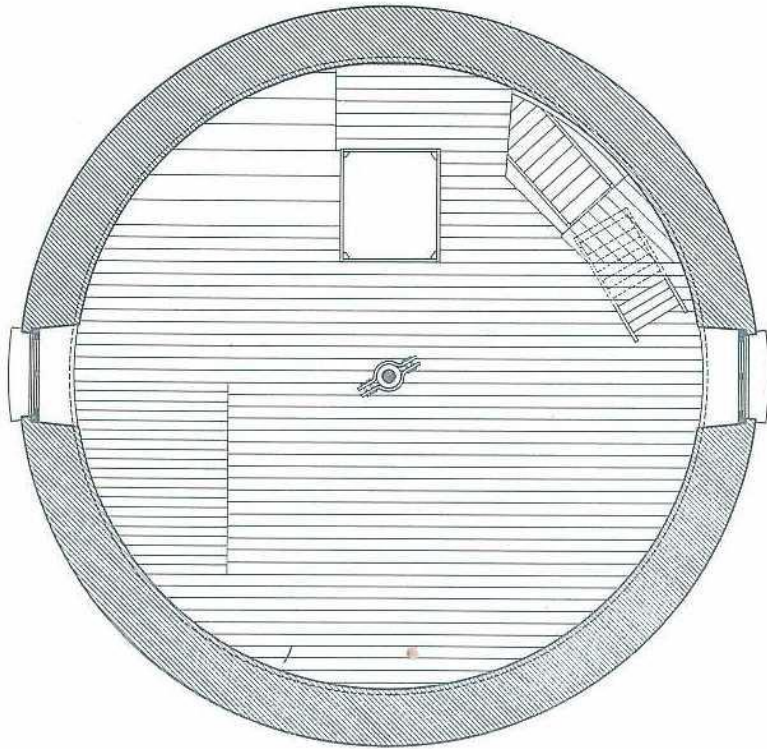
Couchemolen - doorsnede

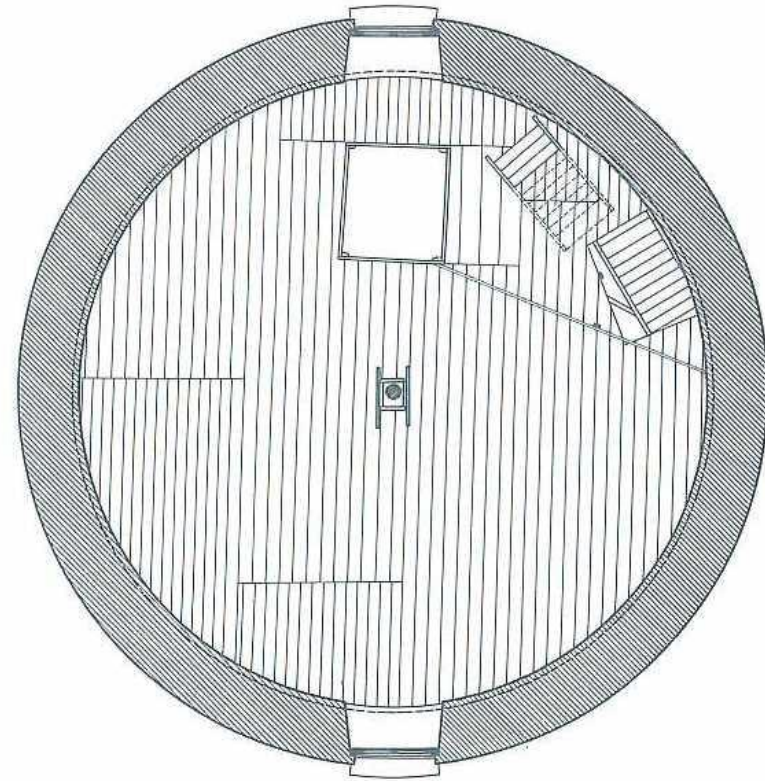
Couchemolen - GV

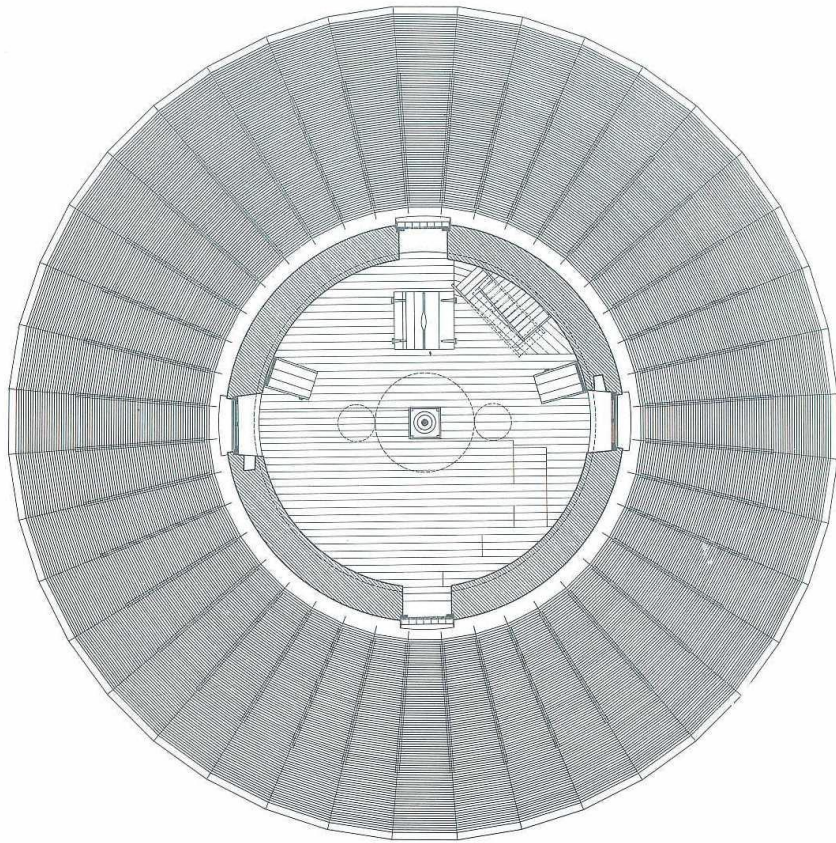
Couchemolen - Z1

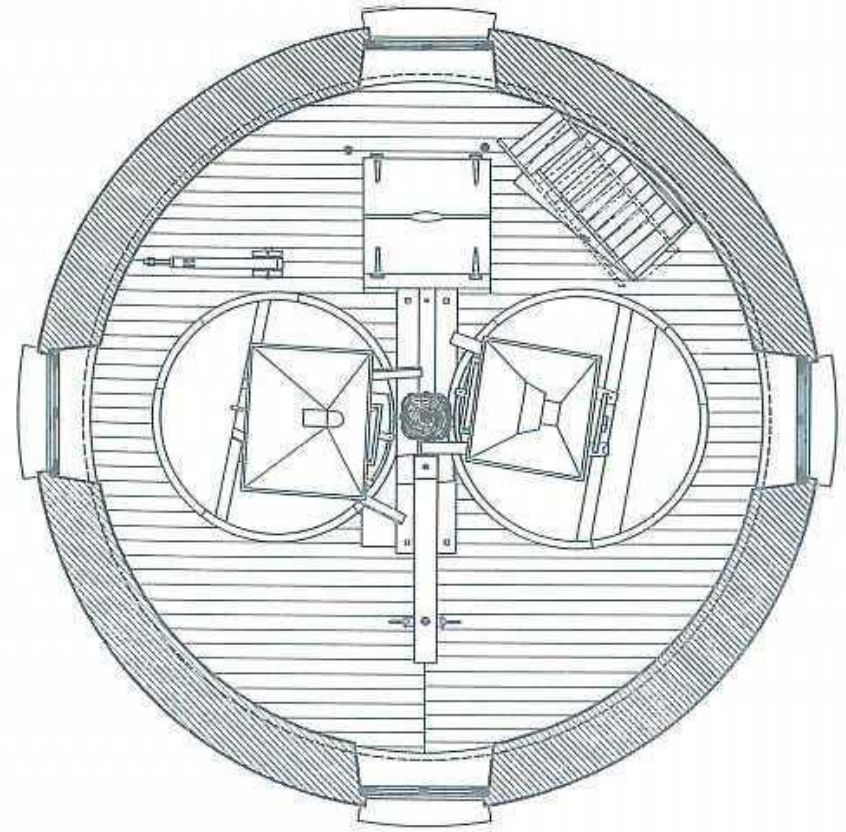
Couchemolen - Z2

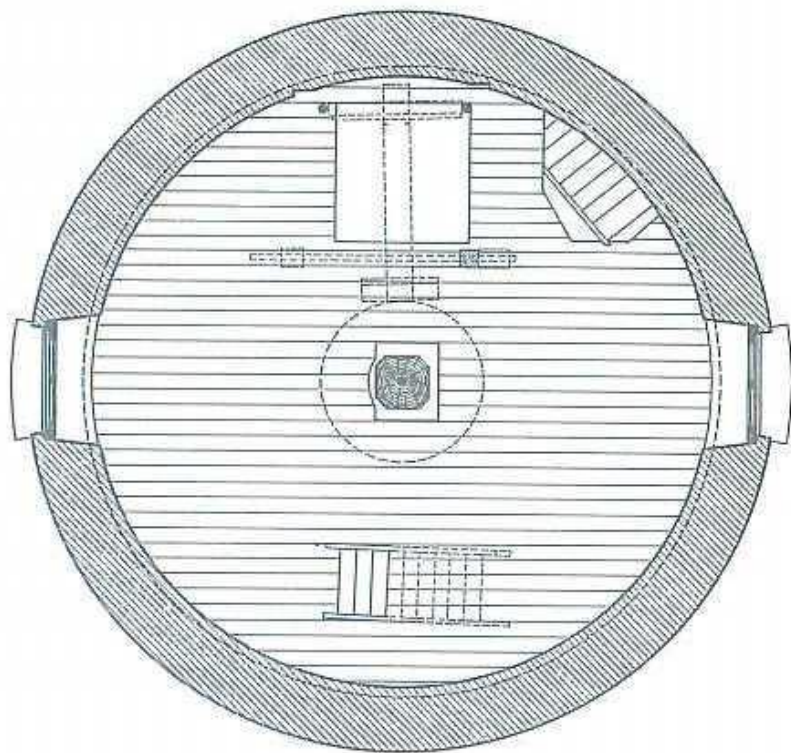
Couchemolen - Z3

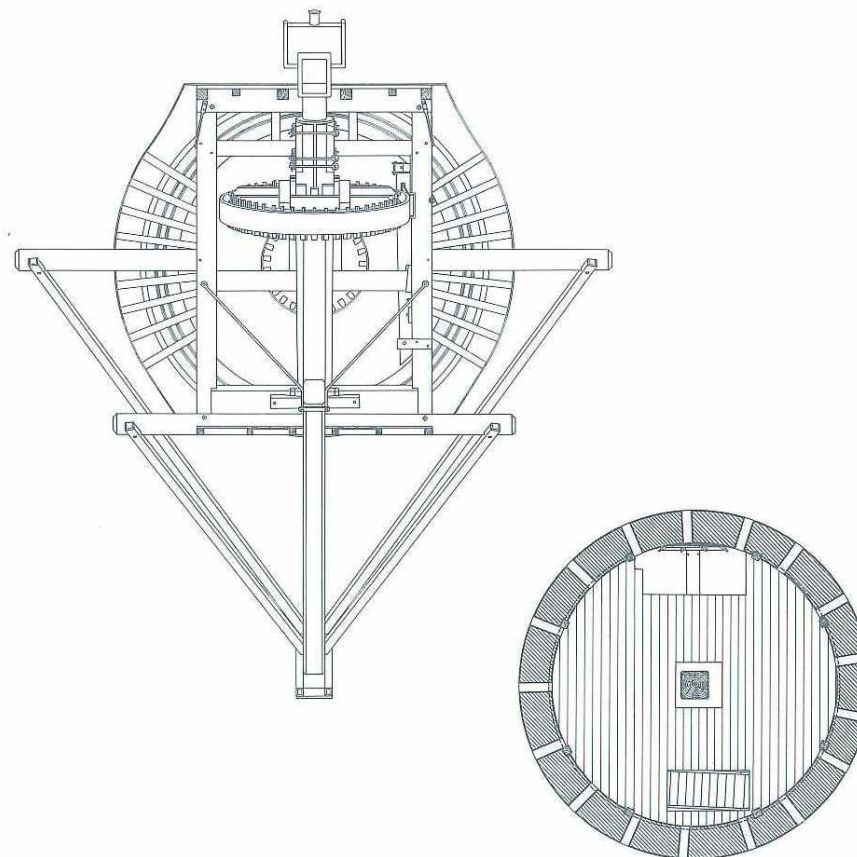
Couchemolen - Z4

Couchemolen - Z5

Couchemolen - Z6

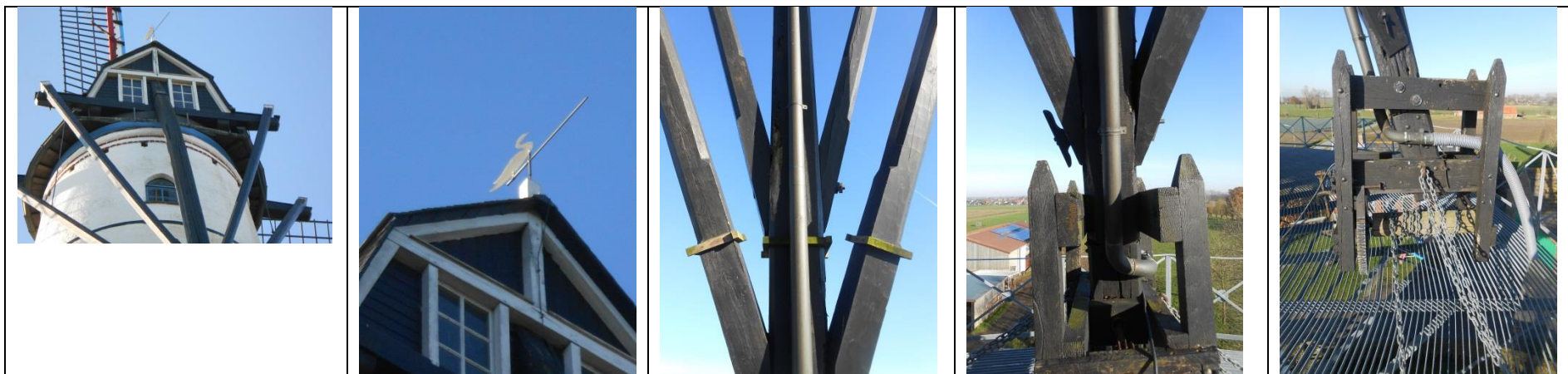

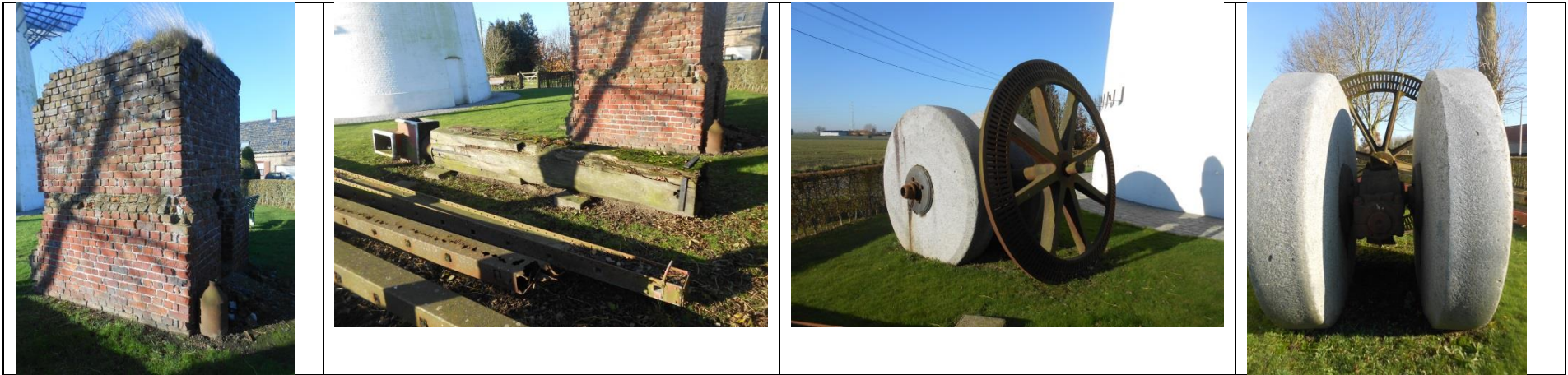
Couchemolen - Z7

3.4. Fotografische weergave

3.4.1. Exterieur

3.4.2. Interieur

3.4.2.1. Gelijkvloerse verdieping

3.4.2.2. Eerste zolder

3.4.2.3. Tweede zolder

3.4.2.4. Derde zolder

3.4.2.5. Vierde zolder

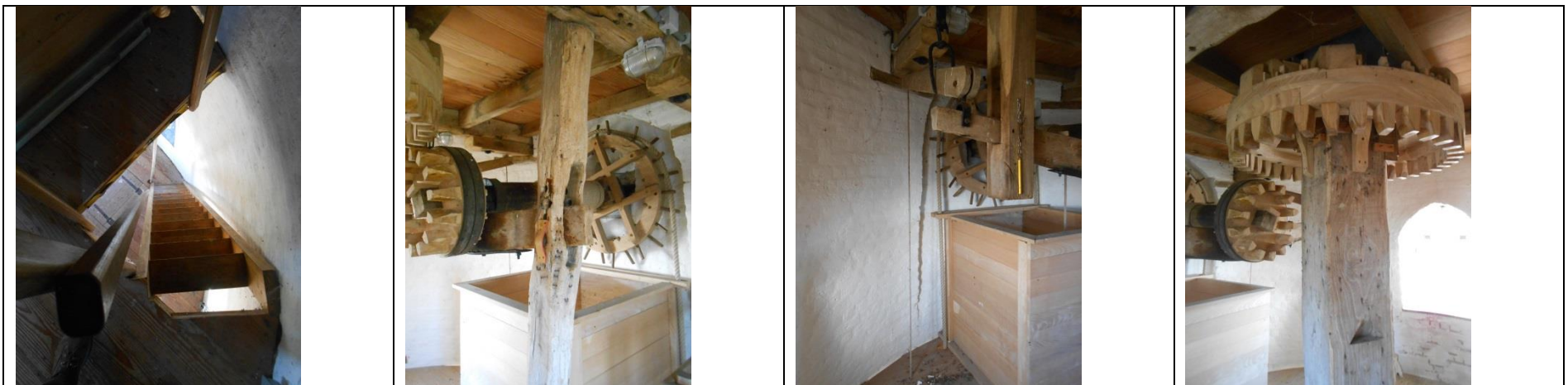

3.4.2.6. Vijfde zolder

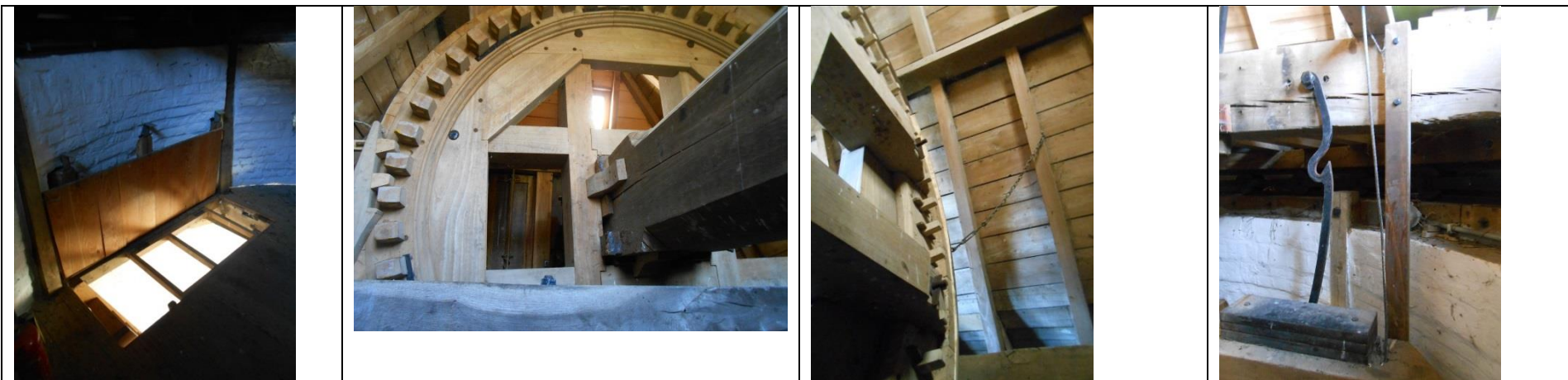

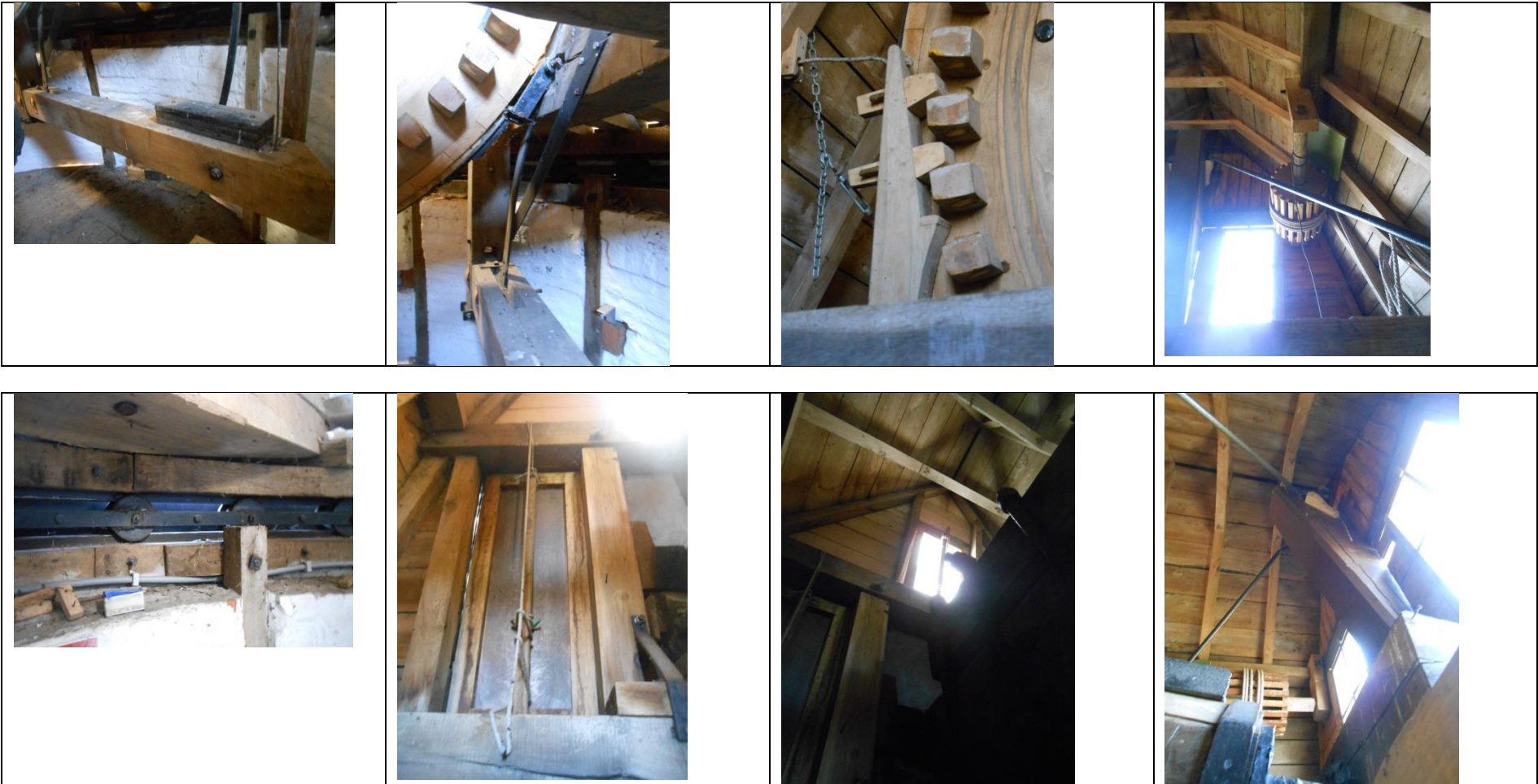
3.4.2.7. Zesde zolder

3.4.2.8. Zevende zolder

4. Situering en beschrijving van de erfgoedwaarden en juridische toestand van de molen

4.1. Waardenstelling: De Couchemolen als molenerfgoed

De Couchemolen in Zarren werd bij Besluit van de Secretaris-Generaal dd. 14.04.1944 beschermd als monument, en dit omwille van zijn artistieke, oudheidkundige, historische en esthetische waarde.

De toen als **artistieke, oudheidkundig en historisch** omschreven erfgoedwaarden liggen vooral in het gegeven dat de witgekalkte Couchemolen een mooi en vrij zeldzaam voorbeeld is van de vele stellingmolens die vooral in de tweede helft van de 19de eeuw werden gebouwd. Zelf werd de Couchemolen, die behalve een gelijkvloerse verdieping ook nog zeven zolders telt, gebouwd in 1870 en ingericht als olie- en korenmolen. Nadat de olieslagerij met de Eerste Wereldoorlog werd stopgezet, bleef de korenmolen nog in bedrijf tot 1949. Tijdens de restauratie van 1967-1968 werd de uitrusting van de olieslagerij weggenomen. De korenmolen is wel nog grotendeels bewaard en bestaat uit twee maalstoelen (met bijhorende molenstenen) en een haverpletter. Ook het gevlucht, het kruiwerk en het volledige drijfwerk zijn nog volledig voorhanden, wat maakt dat de molen windmaalvaardig is.

De benedenverdieping fungeerde tot aan de Eerste Wereldoorlog als olieslagerij en was daartoe uitgerust met een koppel pletstenen die draaiden op een ligger. Van deze uitrusting is in de molen enkel nog de ligger bewaard. Bij de restauratie van 2002-2003 werd deze opnieuw op zijn oorspronkelijke plaats gelegd. Aan de westkant, net onder de zolder is ook nog een steen te zien waarin de as van het slagwerk draaide. De twee pletstenen zijn ook nog bewaard, maar zij staan als relict op het grasperkje dat rond de molen is aangelegd. Bij het buiten bedrijf stellen van de olieslagerij werd de benedenverdieping gebruikt als opslagruimte.

Vanop de eerste zolder dreef de horizontale schijfloop met 20 ijzeren staven die onderaan de ijzeren koningsas zit, de oliemolen zorgde. De onderkant van de schijfloop is bezet met 25 houten kammen die een kamwieltje van 9 kammen in beweging brengt. Hiermee werd de haverpletter op deze zolder aangedreven.

De tweede en derde zolder, twee lage zolders, deden dienst als opslagplaats voor graan en/of meel. Op de tweede zolder kon de molenas ontkoppeld worden indien er niet geplet werd.

De vierde zolder of de meelzolder bevindt zich ter hoogte van de gaanderij, van waarop de wieken worden bezeild, de molen gekruid en de vang bediend. Op de zolder bevinden zich de meelkokers en -bakken om het meel op te zakken. Tegen de zoldering bevinden zich de kamwielen die de twee steenkoppels op de vijfde zolder aandrijven, alsook het lichtwerk. Een spoorwiel van 52 kammen drijft op zijn beurt beide kamwielen (met 20 kammen) aan.

Op de vijfde zolder of steenzolder, staan de twee maaltafels (met hun respectieve maalstenen), die door middel van het drijfwerk op de vierde zolder, in beweging worden gebracht. Op deze zolder gaat de ijzeren benedenhelft van de koningsas over in een houten bovenhelft.

De zesde zolder of luizolder is uitgerust met het luiwerk om op de diverse verdiepingen de zakken door de met valluiken afgedekte openingen op te trekken. Met de luireep wordt het verticale kamwiel in het horizontale te trekken om het opwinden te laten beginnen.

De zevende zolder of kapzolder wordt ingenomen door het vang- of bovenwiel (van 50 kammen, voorheen 44 kammen) dat op de molenas is bevestigd, en het daarin hakend kroon- of kamwiel (van 27 kammen) op de koningsspil. Om de kap te laten kruien is een Engels rollenkruiwiel voorzien. Door de metalen vangplaat rond het vangwiel aan te spannen of te lossen wordt de draaibeweging van de wieken er al dan niet afgeremd.

Het gevluucht heeft een overmeten lengte van 23,4 meter.

De Wullepitmolen in de nabijheid van de Couchezmolen

De **esthetische waarde** van de Couchezmolen ligt behalve in deze industrieel-archeologische waarde ook in zijn relatie met het open landschap, waarin het een zeer belangrijke culturele baken vormt en samen met de Wullepitmolen op amper één kilometer een unieke molenbiotoop vormt.

Literatuur

Cornilly J. 2001-2005 – *Monumentaal West-Vlaanderen? Beschermd minumenten en landschappen in de provincie West-Vlaanderen. Deel III. Arrondissementen Brugge, Diksmuide, Oostende en Veurne*, Brugge, Provincie West-Vlaanderen: 140.

Demarée J. Denoo T., Desmytter A., Messeyne W. & Vanhove S. [s.d.] – *Couchezmolen, molenmuseum. Leidraad*, Kortemark, [s.l.].

Devliegheer L. 1984 – *Kunstpatrimonium van West-Vlaanderen. 9. Molens in West-Vlaanderen*, Tielt: 447 pp.

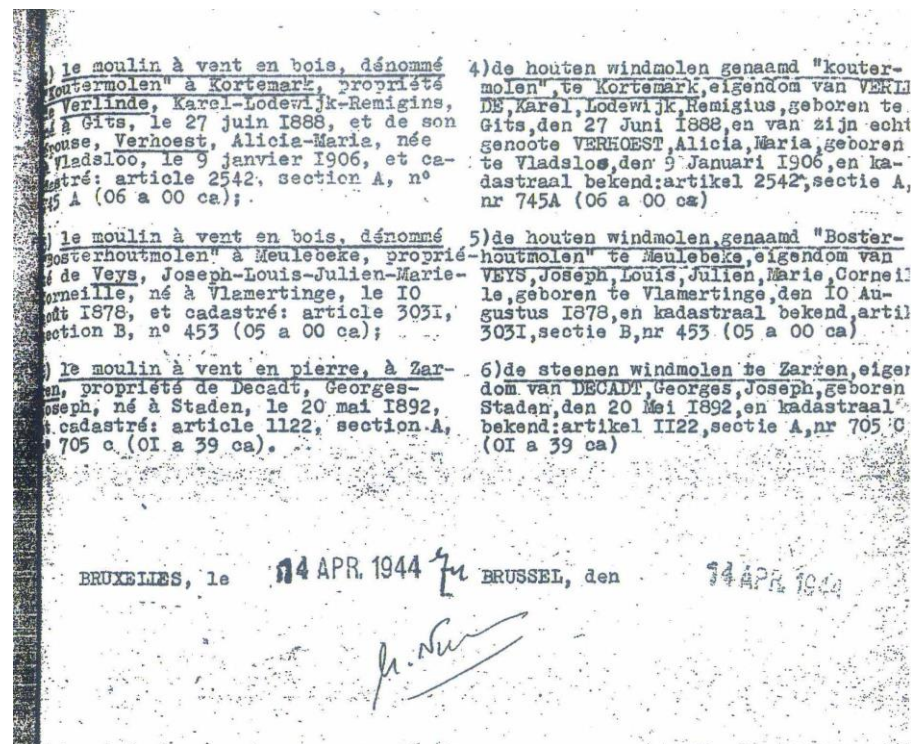
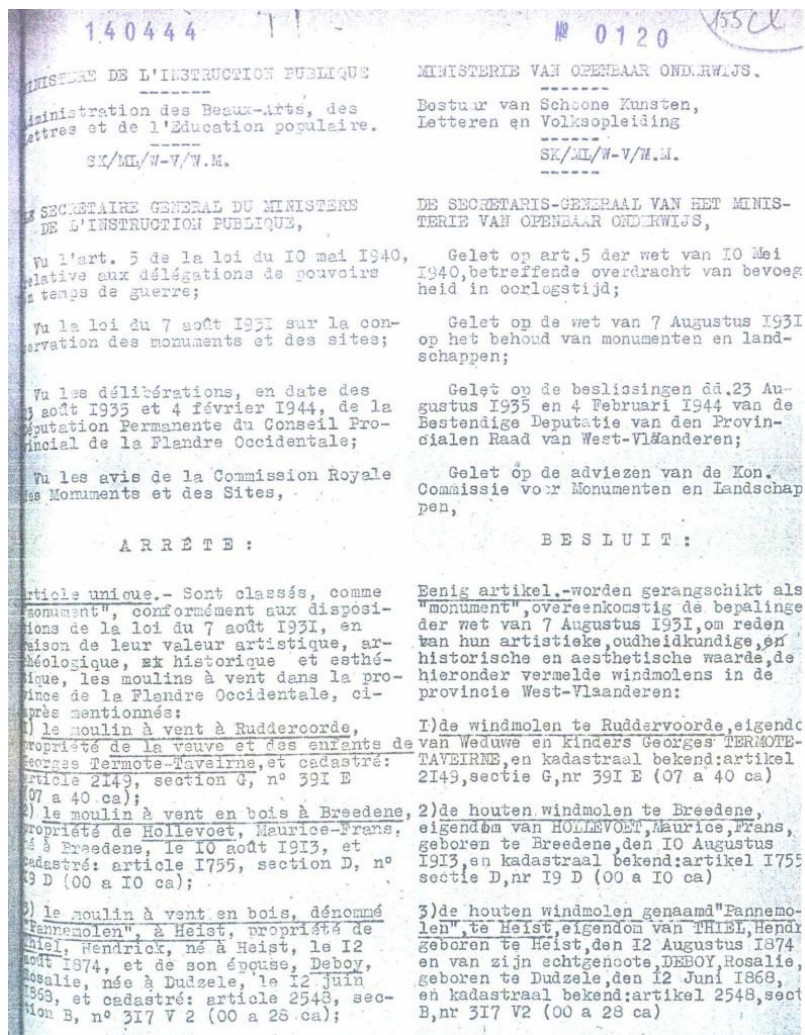
Devyt C. 1966 – *Westvlaamse windmolens. Inventaris van de toestand op 1 januari 1965*, Brugge: 128 pp.

Vanoverschelde S. 1990 – De molens te Zarren, in: *Jaarboek Heemkundige Kirng 'Crekel Beke'*, Kortemark: 141-172.

<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/relict/60891> (geraadpleegd dd. 18.07.2016)

<http://www.molenechos.org/molen.php?AdvSearch=817> (geraadpleegd dd. 18.07.2016)

4.2. Juridische toestand

De stenen stellingmolen Couchezemolen in Zarren (Zarren-Lindestraat z.n.r., 8610 Kortemark) is beschermd als monument bij Besluit van de Secretaris-Generaal dd. 14.04.1944 (en na de oorlog bekrachtigd op 19.02.1946).

5. Onderbouwde visie op het toekomstig beheer

Om de toekomst ook een molinologisch verleden te geven is het noodzakelijk om het huidige wind-, water- en rosmolenpatrimonium in stand te houden. Molens zijn immers niet alleen één van de dragers van ons collectief geheugen, maar ze blijven bovendien een inspirerend schoolvoorbeeld van duurzame ontwikkeling. Hun aantal is sinds het interbellum echter sterk uitgedund.

Sommige molens zijn nog maalvaardig ofwel in de mogelijkheid om, mits een aantal restauratiewerken, opnieuw maalvaardig te worden. De Couchezmolen in Zarren is één van die maalvaardige windmolens. Bij de restauratie in de jaren 2002-2003 werd de molen immers voorzien van een quasi volledig nieuwe maaluitrusting, die weliswaar volledig aansluit bij het oude ambachtelijke windmolenbedrijf. De erfgoedwaarde van deze stenen stellingmolen ligt met andere woorden niet zozeer in de authenticiteit van zijn moleninrichting maar wel in de toepassing van én het malen met de traditionele molentechniek.

Voor de ontwikkeling van een visie voor het beheer van de molen in de eerstvolgende twintig jaar is dit gegeven zoals verder wordt aangegeven niet onbelangrijk.

Belangrijk is tevens dat de Couchezmolen met de op amper 1 km afstand gelegen Wullepitmolen in volle zicht, in Vlaanderen een unieke molenbiotoop vormt. Dat er op het grondgebied van de gemeente Kortemark nog twee windmolens staan, met name de Kruisstraatmolen in Werken en de Koutermolen in Kortemark, maakt deze gemeente tot één van de belangrijkste windmolengemeenten in Vlaanderen.

5.1. Hoofddoelstellingen

Hoofddoelstelling 1 | De instandhouding van de Couchezmolen

De economische hoogtijdagen waarin molens belangrijke werktuigen waren, liggen ver achter ons. Molens worden nu gewaardeerd om hun monumentale waarde. Hun behoud richt zich dan ook op de instandhouding van de materiële molencultuur, waaraan zich bovendien een rijk scala van immateriële erfgoedelementen ophangt.

De Couchezmolen ontleent zijn monumentale, in casu industrieel-archeologische waarde vooreerst aan zijn typologie als stenen stellingmolen, die samen met de Zandwegemolen in Sint-Pieters bij Brugge tot de hoogste windmolens in Vlaanderen behoort. Van de 30 stellingmolens (of wat er in sommige gevallen nog van over blijft) in West-Vlaanderen zijn er nog amper 12 windmaalvaardig of mits enkele onderhouds- of restauratiewerken vrij gemakkelijk opnieuw windmaalvaardig te maken.

Functioneel was de Couchezmolen zowel een olie- als korenmolen, doch met de Eerste Wereldoorlog werd de olieslagerij stopgezet. Enkel als korenmolen bleef de windmolen in bedrijf tot 1949. Daarna ging met het verlies van zijn economische waarde ook moleninrichting deesl verloren. Bij de restauratie van 1967-968 werd

de oliemolenuitrusting weggenomen. De inrichting van de korenmolen kwam in de daaropvolgende jaren ook onder druk staan. Bij de restauratie van 2002-2003 werd deze maaluitrusting dan ook grotendeels vernieuwd, zij het wel volgens de traditionele molenbouw, wat zijn industrieelarcheologische waarde in belangrijke mate opnieuw versterkte.

Eveneens bepalend voor de monumentale waarde van de Couchezmolen is zijn historische ligging (sinds 1870) in het open landschap van Zarren, waarin het als éénvan de hoogste windmolens van Vlaanderen een unieke culturele baken vormt. Samen met de Wullepitmolen die zich op amper 1 km van de Couchezmolen bevindt, staat de witte stellingmolen dan ook voor een unieke molenbiotoop.

Om deze redenen is **het behoud van de Couchezmolen** dat reeds in 1944 met de bescherming als monument werd beoogd, dan ook **de hoofddoelstelling voor het toekomstige beheer**.

Hoofddoelstelling 2 | De maalvaardigheid van de Couchezmolen

De meerwaarde die een draaiende, malende molen heeft, is onmiskenbaar en situeert zich op diverse vlakken. Een molen is van oorsprong een werktuig, het cultuurhistorische beeld van molens is dan ook maar compleet met 'wenkende wiken'. Bovendien hebben werkende molens een belangrijke aantrekkingskracht als toeristische trekpleister. Ook staan malende molens garant voor het behoud én de intergenerationele overdracht van de kennis van het traditionele molenambacht.

Binnen het West-Vlaamse segment van stenen stellingmolens zorgt de Couchezmolen in Zarren - samen met de Molen Ter Geest en Te Zande in Deerlijk, de Muizelmolen in Hulste, de molen De Goede Hoop in Menen, de Plaatsmolen in Pittem, de Zephyrusmolen in Ruddervoorde, de Hostensmolen en de Knokmolen in Ruiselede, de Zandwegemolen in Sint-Pieters (bij Brugge), de Goethalsmolen in Wakken, de Brickemolen en Leeskensmolen in Wervik (mits aan verscheidene van deze molens onderhouds- en/of restauratiewerken worden uitgevoerd) - voor die meerwaarde(n).

De optie die destijds in functie van de restauratie in 2002-2003 werd genomen om de Couchezmolen niet alleen draaivaardig maar ook opnieuw windmaalvaardig te maken, is in dit verband niet onbelangrijk. Het malen met een molen, alsook het maalvaardig houden of maken van een molen kan immers zowel negatieve als neutrale als positieve gevolgen hebben voor het behoud van de materiële monumentale waarden. Een streven naar maalvaardigheid kan ingrepen impliceren die leiden tot het verlies van historisch waardevolle onderdelen. Even nefast kan het werken met de molen zijn door de slijtage die het aan dergelijke onderdelen aanbrengt. In beide gevallen maken die authentieke elementen immers precies de monumentwaarde mee uit. Anderzijds wordt doorgaans veel meer zorg besteed aan een molen die in bedrijf gehouden wordt. Het regulier onderhoud dat daarmee in de regel gepaard gaat, zorgt ervoor dat dure ingrijpende restauraties door verwaarlozing normaliter niet aan de orde zijn. Het is dan ook van cruciaal belang het al dan niet maalvaardig maken of de graad van bedrijvigheid af te toetsen aan de kwetsbaarheid van de monumentale molenuitrusting. Een differentiatie van de maalvaardigheid dringt zich met andere woorden op. Bij molens met zeldzame, historische onderdelen en dus een uitzonderlijk hoge monumentale waarde kan het aangewezen zijn om het aantal jaarlijkse omwentelingen te beperken en zo de historische onderdelen zo veel mogelijk te ontzien. In bijzondere gevallen kan het zelfs meer dan wenselijk zijn om alleen bij uitzondering of zelfs helemaal niet meer te draaien of te malen. **In het geval van een molen zoals de Couchezmolen die relatief recentelijk van een grotendeels nieuwe maalinrichting is voorzien, is maalvaardigheid en maalbedrijvigheid omwille van de daarmee gelieerde meerwaarde(n) juist wel een hoofddoelstelling.**

5.2. Nevendoelstellingen

Nevendoelstelling 1 | De publieke ontsluiting van de Couchemolen als molenerfgoed

Met hun wenkende wieken én hun beeldbepalende inplanting in het landschap nodigen molens mensen uit om langs te komen. Zeker draaiende windmolens spreken tot de verbeelding. Opdat de instandhouding van het molenerfgoed zijn maatschappelijke relevantie zou blijven behouden is het dan ook van belang dat molens nu en dan hun deuren openzetten voor het grote publiek. Ook in het geval van de Couchemolen is dit de bedoeling. De maalvaardigheid vergroot immers de belevingswaarde van deze stellingmolen. Bovendien is de Couchemolen door het vele licht dat binnenvalt, misschien wel de interessantste stellingmolen om de werking van een dergelijke windmolen aan bezoekers uit te leggen. In andere gevallen is de kapzolder veelal te donker om het verhaal van de overbrenging van de windkracht via de molens op de koning aanschouwelijk toe te lichten. Deze troef vraagt dan ook om uitgespeeld te worden.

In concreto houdt de **publieke toegankelijkheid** van de Couchemolen in dat dat deze molen in principe van april tot en met september iedere eerste zondag van de maand van 14.00 tot 18.00 u toegankelijk zal zijn **voor het grote publiek**. Bij voldoende windkracht wordt voorzien om de molen binnen die periode ook de vierde zondag van de maand open te stellen. Voorts is de molen altijd open van 10.00 tot 18.00 u tijdens officiële molendagen, en daarnaast zijn ook na afspraak bezoeken mogelijk.

Belangrijk bij de invulling van deze nevendoelstelling is dat er telkenmale voldoende aandacht besteed wordt aan de veiligheid van zowel de bezoekers als van de vrijwillige molenaars en/of gidsen die de bezoekers over de molen en de werking ervan informeren.

Nevendoelstelling 2 | De overdracht van de empirische kennis van het molenaarsvak

Het behoud van het windmolinologisch erfgoed in Vlaanderen is sterk afhankelijk van de empirische kennisoverdracht tussen de generaties op het vlak van zowel molenbouw en -restauratie als het op windkracht maalvaardig draaien van de molens. Doordat de Couchemolen bij de restauratie van 2002-2003 maalvaardig werd gemaakt, kan deze windmolen een wezenlijke bijdrage leveren tot die kennisoverdracht door zowel als **stageplaats voor vrijwillige molenaars-in-opleiding** als als **werkplek van vrijwillige molenaars** te fungeren.

6. Opsomming en verantwoording van de beheersmaatregelen om de beoogde beheersdoelstellingen te bereiken

Om de beoogde beheersdoelstellingen te bereiken dringen er zich in eerste instantie – hoofdzakelijk periodieke – onderhouds- en beheerswerkzaamheden op. Belangrijk is deze werkzaamheden zo structureel en kwalitatief mogelijk uit te voeren zodat omvangrijke, vaak dure restauraties pas op langere termijn omwille van de onafwendbare vergankelijkheid van materialen noodzakelijk zijn.

Ook wanneer een restauratie zich uiteindelijk opdringt, blijft de instandhouding van monumentale waarden het belangrijkste uitgangspunt. Vanuit het oogpunt van kostenbesparing zondermeer op grote schaal monumentale onderdelen vervangen wanneer restauratie ervan ook tot de mogelijkheden behoort, is met andere woorden niet aangewezen. Belangrijk is dat de verwachte levensduur van het monument na restauratie telkens opnieuw in overleg met de voor onroerend erfgoed bevoegde overheidsinstantie wordt afgewogen tegen de kosten van materiaal en arbeid.

6.1. Onderhouds- en beheerswerkzaamheden

Onderhoud omvat reguliere, geregeld terugkerende werkzaamheden waarbij in principe geen materiaal wordt vervangen, maar alleen wordt hersteld. In een molen, zeker wanneer die maalvaardig is, zijn onderhouds- en beheerswerkzaamheden des te belangrijker.

Voor de oplijsting van de werkzaamheden die voor een optimaal behoud van de Couchemolen noodzakelijk zijn, zie bijlage 1.

6.2. Restauratiewerkzaamheden

Bij restauraties gaat het om meer ingrijpende werkzaamheden, die met de instandhouding van monumentale waarden als belangrijkste uitgangspunt steeds ‘sober en doelmatig zijn.

In een beheersplan voor de komende 20 jaar aangeven welke restauratiewerken er zich *in concreto* zullen aandienen is eigenlijk een onmogelijke zaak. De betrachting is om dergelijke werken die hoe dan ook de authenticiteit aantasten, via onderhoudswerken zoveel en zolang mogelijk uit te stellen. Ooit zal de tand des tijds zich echter wel onherroepelijk laten gelden. In overleg met het Agentschap Onroerend Erfgoed dient op dat ogenblik onderzocht te worden welke restauratiewerken zich effectief opdringen en in welke deze al dan niet in de authenticiteit mogen ingrijpen om de hoofddoelstelling van de instandhouding van de Couchemolen *in globo* verder waar te maken. De inventariserende beschrijving van de Couchemolen als waardevol molinologisch erfgoed laat alvast toe om die afwegingen als de nood eraan zich stelt, te maken.

Voor de oplistings van de restauratieve werkzaamheden die zich in de komende 20 jaar zouden kunnen voordoen, zie bijlage 2. Volledigheidshalve dient opgemerkt dat hoe uitgebreid deze lijst ook is, ze evenwel niet exhaustief is en dus ook niet als dusdanig kan beschouwd worden

6.3. Windvang

De windvang dient in de toekomst gevrijwaard te worden. Dit betekent dat binnen een afstand van 100 m van de molen de bebouwing of beplanting liefst niet hoger mag zijn dan de onderkant van de wieken (zie bijlage 6).

Een vuistregel die daarbij wordt gehanteerd, is: binnen een afstand van 100 m geen obstakel (bebouwing, begroeiing) dat hoger is dan de onderkant van de wieken. Telkens op een bijkomende afstand van 100 m mag er één meter hoogte bij gerekend worden.

Bij de vrijwaring van de windvang met oog op de maalvaardigheid, kan een belangrijke rol worden weggelegd voor het gemeentebestuur. Sinds de aanpassing aan de Vlaamse Codex Ruimtelijke Ordening van 1 september 2013 was de adviesvereiste van het agentschap Onroerend Erfgoed voor ontwikkelingen in de nabijheid van beschermde monumenten beperkt tot ontwikkelingen op de percelen “palend aan” beschermde monumenten. Vanaf 1 januari 2016 is dit laatste zelfs niet meer van toepassing zijn. Het is dan ook wenselijk dat de gemeente als vergunningverlenende instantie de ontwikkelingen in de nabijheid van een beschermde molen goed zou afwegen met minstens bijzondere aandacht voor de zone binnen de 100 m-perimeter.

Interessante specifieke informatie: de gaanderijhoogte van de molen bedraagt 11 m. In de omgeving staan wel enkele eenbouwlage gebouwen. Met de oriëntatie van gebouwen ten opzichte van de molen wordt best ook rekening gehouden.

Suggestie: aarzel nooit om de betrokken erfgoedconsulent van Onroerend Erfgoed dienaangaande te raadplegen.

7. Voorstel van opvolging en evaluatie

7.1. Onderhouds- en beheerswerkzaamheden

Onderhouds- en beheerswerkzaamheden zijn werkzaamheden die met een periodieke regelmaat dienen herhaald te worden. Voor alle werkzaamheden is de periodiciteit van uitvoering dan ook duidelijk opgegeven. Naar gelang de aard van de werkzaamheid vertaalt deze regelmaat zich in:

- bij ieder draai- en/of maalbeurt
- halfmaandelijks
- maandelijks
- driemaandelijks
- halfjaarlijks
- jaarlijks
- tweejaarlijks
- driejaarlijks
- vijfjaarlijks
- tienjaarlijks

Deze al dan niet kleine of grote regelmaat staat evenwel niet in de weg dat bij elke draai- en maalbeurt sowieso gelet wordt op het al dan niet optimaal functioneren van het molenmechanisme.

Om als moleneigenaar en als molenaarsteam zicht te houden op de uitvoering van deze onderhouds- en beheerswerkzaamheden wordt op de gelijkvloerse verdieping in de molen een periodiek-onderhoudsboek gelegd waarin alle onderhouds- en beheerswerkzaamheden per periodieke regelmaat staan opgelijst en waarbij de uitvoerder kan aangeven wanneer hij of zij de respectieve werkzaamheden heeft uitgevoerd en indien nodig ook kanttekeningen kan maken. Voor de onderhouds- en beheerswerkzaamheden die jaarlijks nazicht vereisen en kleine herstelwerken impliceren en bijgevolg niet door een moleneigenaar / (vrijwillig) molenaar kunnen uitgevoerd worden, zal worden beroep gedaan op een molenbouwer. Ook hij zal in het onderhoudsboek aanstippen welk nazicht er werd gedaan en welke herstelwerken werden uitgevoerd.

Een kopie van dit periodiek-onderhoudsboek zal jaarlijks overgemaakt worden aan het agentschap Onroerend Erfgoed.

Indien nodig zal tezelfdertijd een standaarderfgoedpremie aangevraagd worden om in het kader van het onderhoud van de Couchemolen enkele kleine herstellingswerken te kunnen uitvoeren.

7.2. Restauratiewerkzaamheden

Hoezeer de gemeente Kortemark als moleneigenaar, samen zijn vrijwillige molenaars, zijn onderhoudsplicht ook zal nakomen, omwille van de uiteindelijk onafwendbare vergankelijkheid zal de tand des tijds zich uiteindelijk toch laten gelden en zullen er zich restauratiewerken opdringen die de authenticiteit van het monument onherroepelijk zullen aantasten. Belangrijk is echter dat de mate waarin dit gebeurt continu bewaakt wordt, alsook daarbij telkenmale een afweging wordt gemaakt van de verwachte levensduur van een restauratieve ingreep ten opzichte van de kostprijs van materialen en arbeid.

Het ogenblik waarop de onderhoudswerkzaamheden niet meer van die aard zijn dat ze de materiële vergankelijkheid kunnen ondervangen, kondigt zich bij goed beheer steeds vooraf aan, tenzij omstandigheden zoals brand, storm, ... de molen vooraf onmogelijk te voorziene schade toebrengen. In normale omstandigheden houdt dit dus in dat er tijdig werk kan gemaakt worden van een restauratiestudie die in overleg met het Agentschap Onroerend Erfgoed de restauratieproblematiek concreet in beeld brengt en er vervolgens passende oplossingen voor aanreikt.

Voor deze noodzakelijke restauratieve ingrepen zal de moleneigenaar bij het agentschap Onroerend Erfgoed tot slot een bijzondere beheerspremie aanvragen.

De opvolging en evaluatie van deze werkzaamheden gebeuren in dit geval dan ook via de vele overlegmomenten die in een eerste, voorbereidende fase tussen de eigenaar, de ontwerper en het agentschap Onroerend Erfgoed en in een tweede, uitvoerende fase tussen deze projectleden en de aannemer zullen plaatsvinden.